

אדריכלות נוף

ביטאון האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

על הקצה

אדריכלות נוף
בצוק העתים

94 06
25

הכנס השנתי ה-21 של האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף
12-13.6.2025 | ביתן 10, אקספו תל אביב

הכנס השנתי ה-21

האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

חמישי-שישי | 12-13.6.2025 | אקספו תל אביב

האיגוד הישראלי
של אדריכלי נוף

אדריכלות נוף
בצוק העתים

הכנס השנתי ה-21 של האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף - גליון מיוחד

על הקצה - אדריכלות נוף בצוק העתים

ועדת ההיגוי, עמ' 4

תוכנית הכנס

עמ' 6

קו על פני האדמה | על נוף ונחמה

אדר' נוף ארנה בן ציוני, עמ' 8

יצירתיות כתרפיה בימים מאתגרים

אדר' נוף ליאור לווינגר, עמ' 12

משבר לתקומה - מהרס לצמיחה

אדר' נוף חלי אלול צלניקר, אדר' נוף מיכל לנג,

אדר' אולגה יעקוביזקי, עמ' 16

שלא נשכח | נוף עירוני היסטורי תחת לחצי
התחדשות עירונית

אדר' נוף יעל סופר, אדר' נוף טל אלון מוזס, עמ' 19

פארק רוני אשל - זיכרון והנצחה משולבים

בהענקה לקהילה

אדר' נוף לוטם בלנק, אדר' נוף עמית סרן, עמ' 23

תקווה היא פעולה

מעוז ינון, עמ' 26

על מלחמה ושיקום

אלי חפוטה, עמ' 29

פירוא Rewilding של מרחבים טבעיים ופתרונות

מבוססי טבע, במרחב העירוני ובשטחים פתוחים

אדר' נוף ואקולוג ליאב שלם, עמ' 33

נופי הסכמה בבקעת באר שבע

אדר' אורי רייכר, אדר' נוף מתניה ז"ק,

אדר' מרב מורד, עמ' 37

תכנון רב-שכבתי בנחל ציפורי | מהפרט לתכנון

אגני ובחזרה

אדר' נוף טלי דינור, עמ' 41

עיר הדממה

אדר' נוף ירון צלניק, עמ' 45

תוכנית אב ליער המגינים - זיכרון בתוך הנוף

אדר' נוף שרון מרדכי, עמ' 48

עין קשתות - סיפור על מקום שהתעורר לחיים

אדר' נוף עופר מור, עמ' 52

מאדמה ללא צל לנווה מדבר פיזי ונפשי

סיגל הדר, עמ' 55

סיור בעמק הצבאים בירושלים בעקבות המדריך
לתכנון והקמת אתרי טבע עירוניים בישראל

יעל זילברשטיין בריזדה, עמ' 58

אדריכלות נוף

ביטאון האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף (איא"נ)

מסונף לפדרציה בין-לאומית של אדריכלי נוף

יושב ראש האיגוד: איז'י בלנק

igudnof@gmail.com

אתר איגוד אדריכלי הנוף:

www.land-arch.org.il

עורכת: ד"ר מיכל ביטון

ad.nof.magazine@gmail.com

מערכת מייעצת: פרופ' טל אלון מוזס,

ליטל פרידלר, טלי מרק, תמר פוספלד דראל,

ד"ר גלעד רונן, זהר ארני

עריכה לשונית: עופר אדר

עריכה גראפית: סטודיו ליאת אפל

עיצוב השער: רוני בן ציוני

פרסום, הפקה והוצאה לאור: נובל גרין בע"מ

טל: 052-2451092, נייד: 03-5467485

nurit-l@zahav.net.il

המודעות הן על אחריות המפרסמים בלבד.

המאמרים בעיתון זה הם על אחריות כותביהם בלבד ומביעים את

דעתם ולא את השקפת המערכת. המערכת אינה אחראית להם.

בית ספר ביאליק באר יעקב

משרד אדריכלים JJ

אבנים מסדרת עבדת
מידות: 16/24/7 ס"מ
גוונים: קוקטייל ונילה
בשילוב אבנים מסדרת
פסגות מחובר בגוון אפור

נראה בכנס,

בשם ועדת ההיגוי

טלי מרק, איריס שליסל, נור סעד, לוטם בלנק, בלה
נודלמן, גל זאב, טלי דינור, ירון צלניק, סלמא אבו-
עוביד, עפרי חותה, נילי ספיר, קדן אשכנזי וסיון
אורנאי.

▲ חורשת רעים - אתר ההנצחה 7.10.23. במסגרת הכנס ייערך סיור לאתר הנובה בהובלת אדריכלית איריס רחמילביץ' פלגי יוני יריחימוביץ', מנהל מחלקת התכנון, מרחב דרום קק"ל.
צילום: בלה נודלמן

על הקצה - אדריכלות נוף בצוק העתים הכנס ה-21 של איגוד אדריכלי הנוף הישראלי

מה בתוכנית?

הכנס השנה יכלול שלושה מושבי מליאה, כל אחד מהם יכלול הרצאות שונות ומגוונות שעוסקות בנושאים המרכזיים עמם אנו מתמודדים כנשות ואנשי מקצוע וגם כאזרחים במהלך החודשים הארוכים של המלחמה.

בנוסף, אנו מזמינים את כל באות ובאי הכנס לחתום אותו במפגש חברתי קליל במתחם ה-MIXER שנמצא בצמוד לאתר הכנס עצמו.

בפתיחת הכנס תברך שירה שפירא - אדריכלית ומתכננת ערים, סמנכ"לית משרד המורשת - ותציג את תפיסת "מרחב מורשת" אותה היא מובילה בחבל תקומה.

מושב פתיחה -

הנצחה וזיכרון במרחב הציבורי

המושב יעסוק בקשר שבין נוף, זיכרון ורגש, תוך בחינת תפקידו של המרחב הציבורי בהנצחה ובהתמודדות עם זיכרונות קולקטיביים ואישיים. ההרצאות במושב יציגו גישות שונות לתכנון נופי ככלי לנחמה, שימור והמשכיות, עם דוגמאות מהשטח ומעולם המחקר. מרצה אורח במושב זה הוא מעוז יינון, יום שלום עם הרצאתו מעוררת ההשראה - "תקווה היא פעולה".

מושב מרכזי - החייאת נופים

המושב יתמקד בתהליכי שיקום והתחדשות של נופים טבעיים ועירוניים, תוך הצגת כלים חדשניים

ביוני 2025 נתכנס שוב - אדריכלי נוף, חוקרים ומתכננים - ליום מרוכז של מחשבה, השראה ושיח מקצועי, בכנס השנתי של האיגוד. הפעם, תחת הכותרת "על הקצה - אדריכלות נוף בצוק העתים". כותרת הכנס ותכניו נובעים מהמשבר, המדיני והסביבתי, ובהכרעות תכנוניות וחברתיות של התקופה הקשה שאנו כחברה חווים בשנה וחצי האחרונות.

כבר בדיון הפתיחה של ועדת ההיגוי הרחבה, שהתכנסה בחורף האחרון, ברור היה שאנו על סיפה של תהום ושהקשיים שעמדנו בפניהם עד היום רק הולכים ומעצימים.

בחצי השנה שחלפה, לצערנו המצב הלך והחמיר. העולם רועש וגועש - משבר אקלימי גלובלי, קונפליקטים אזוריים, קהילות שלמות במצב של עקירה מתמשכת מביתן ושאלות אתיות בוערות. גם כאן, בארץ, מתקיים חיפוש נוקב אחר עוגן - מקום לחיים, תקווה לשיקום, ומרחב שבו תכנון נופי מסוגל לספק משמעות, חמלה, ויציבות. וכיצד בכלל ניתן לעשות זאת כשחמישים ושמונה חטופים עדיין נמקים במקום להיות כאן איתנו.

בחרנו לקרוא לכנס "על הקצה" לא מתוך ייאוש - אלא מתוך מחויבות להישיר מבט אל הקצוות. אל נקודות השבר והצמיחה, הסכנה וההזדמנות. אדריכלות נוף, כפי שאנו מבינים ומקדמים אותה, אינה רק עיצוב של שטחים פתוחים - אלא פרקטיקה תרבותית, מוסרית, אנושית.

על הקצה

אדריכלות נוף
בצוק העתים

סירקו לאתר ההרשמה

12-13.6.2025 | ביתן 10, אקספו תל אביב

תכנית הכנס | חמישי 12 ביוני 2025

8:30-9:30 התכנסות, הרשמה וכיבוד בוקר

9:30-9:50 דברי פתיחה וברכות

איז'י בלנק אדריכל נוף, יו"ר איגוד אדריכלי הנוף הישראלי
שירה שפירא אדריכלית ומתכננת ערים, סמנכ"לית משרד המורשת
סיון אורנאי אדריכל נוף, יו"ר ועדת ההיגוי

9:50-12:30 מושב פתיחה | הנצחה וזיכרון במרחב הציבורי מנחה - סיון אורנאי

9:50-10:15 נוף הוא מקור לנחמה | ארנה בן ציוני אדריכלית נוף, בארי בן שלום אדריכל נוף, אב אדריכלות נוף
ססיליה ויטס מעצבת תעשייתית ומעצבת סביבתית, Cecilia Vitas Design

10:15-10:30 יצירה כאמצעי להתמודדות בימים מאתגרים | ליאור לווינגר, אדריכל נוף, בעלים ומנהל סטודיו אורבנוף אדריכלות נוף

10:30-10:45 גן הגבורה והזיכרון, שדרות | חלי אלול צלניקר, אדריכלית נוף

10:45-11:00 הפסקת קפה

11:00-11:15 שלא נשכח - נוף עירוני היסטורי תחת לחצי התחדשות | פרופ' טל אלון מוזס, אדריכלית נוף וחוקרת, ד"ר יעל סופר, אדריכלית נוף

11:15-11:30 פארק רוני אשל | לוטנס בלנק, אדריכלית נוף ומתכננת ערים, עמית סרן אדריכל נוף, משרד איז'י בלנק אדריכלי נוף

11:30-12:30 הרצאת אורח < תקווה היא פעולה | מעוז ינון, מנכ"ל עמותת 'אינטראקט - שלום עד 2030', יזם חברתי

12:30-14:00 ארוחת צהריים

14:00-16:00 מושב מרכזי | החייאת נופים מנחה - נור סעד

14:00-14:15 על מלחמה ושיקום: חשיפה לנזקי מלחמת חרבות ברזל ביערות הצפון, ותהליך בניית התוכניות לשיקום המערכת האקולוגית
אלי חפוטא, מנהל אזור גליל עליון - גולן בקק"ל

14:15-14:30 ממגרש חניה לטבע שוקק חיים, שחזור ויצירה יש מאין של תשתיות טבע, כפתרונות מבוססי טבע לניהול נגר
ליאב שלם, אדריכל נוף ואקולוג, חברת גני יהושע - ת"א יפו

14:30-15:30 הרצאת אורח < McGregor Coxall Landscape Architecture

Landscape Architect Adrian McGregor, Founder & Chief Design Officer, McGregor Coxall

15:30-16:00 Happy Hour

16:00-17:00 מושב נעילה | מרחבי קצה מנחה - עופרי חותה צייטלין

16:00-16:25 נוף כמרחב הסכמה | פרופ"ח מתניה ז"ק, ראש התכנית לאדריכלות נוף בטכניון, שותפה ז"ק - רייכר, אורי רייכר, אדריכל, סטודיו ז"ק - רייכר

16:25-16:45 תכנון רב שכבתי בנחל ציפורי - מהפרט לתכנון אגני ובחזרה | טלי דינור, אדריכלית נוף, מנהלת שותפה במשרד נחלת הכלל

16:45-17:00 עיר הדממה- תכנון וביצוע קמפוס טכנולוגי בלב סביבה מדברית עבור משתמשי משרד הביטחון
ירון צלניק, אדריכל נוף ומנהל תכנון בחברת תגל הנדסה אזרחית וניהול

17:30-20:30 After-Party | מתחם ה-MIXER, גני התערוכה

נפגשים על הבר עם מוזיקה טובה, קוקטיילים ופאנל פתוח בנושא, "תעשה לי וואו"
עם יואב רבינוביץ' (יוצר הפודקסט "הקרנף") ואדריכלית נוף יעל בר מאור, שותפה במשרד "ברבים"
ומרצה בבצלאל
* הכניסה חופשית לנרשמים לכנס

תכנית סיורים | שישי 13 ביוני 2025

1 | שפה עיצובית אגנית ותכנון נופי בנחל ציפורי

מוביל סיור: אד' נוף טלי דינור, אד' נוף גל זאב, אד' נוף ד"ר דניאל מטקלף, מעצב אקו-חברתי ומתכנן | נחלת הכלל
מפגש: 9:00 | במבואת ראס עלי | להביא: כובע, מים, נעליים נוחות להליכה | שעת סיום 11:30

2 | לזכור בתוך הנוף - סיור ביער המגינים

מוביל הסיור: אד' נוף עדי נוי, קק"ל | אד' נוף שרון מרדכי, שריג-וקסמן | מפגש: 10:00 | בכניסה הראשית ליער (מכביש 44)

3 | עין קשתות - אדריכלות נוף על הקצה ומעבר לו - עבר, הווה והנוף שביניהם

מוביל הסיור: אד' נוף עופר מור, גרינשטיין הר גיל | מפגש: 10:30 | בכניסה לעין הקשתות - מכיוון החניה

4 | סיור בעמק הצבאים בירושלים בעקבות המדריך לתכנון והקמת אתרי טבע עירוניים בישראל

מוביל הסיור: עמיר בלבן, ממייסדי עמק הצבאים | אד' נוף רחל וינר, אדריכלית הנוף של העמק | אד' מיה עתידיה, עורכת ראשית של המדריך
מפגש: 9:00 | במבואת הכניסה לעמק הצבאים

5 | אתר הנובה וקיבוץ כפר עזה

מוביל הסיור: אד' איריס רחמילביץ פלג, אדריכלית מרחב דרום | יוני יריחימוביץ, מנהל מחלקת תכנון מרחב דרום, קק"ל
עידית אטינגר, חברת הקיבוץ | מפגש: 10:00 | בחניון דרך מתקני המים בחורשת רעים

6 | ניר עוז - הגן הבוטני וגן הגבורה והזיכרון לזכר תושבי שדרות ומגיניה

מוביל הסיור: רן פאוקר, אגרונום | איריס שליסל אד' נוף ואגרונומית | אד' חלי אלול צלניקר | מפגש: 9:30 | חניה בתוך קיבוץ ניר עוז

7 | עצי רחוב במרחב עירוני מתחדש, כיכר המושבה הוד השרון

מוביל הסיור: אד' נוף איז'י בלנק | יובל דב ז'אן, מנהל פרוייקטי ביצוע, אגרונום ואילנאי | דרך צל - המרכז לייעור עירוני ולהצללה
מפגש: 10:00-11:30 | התכנסות בכיכר המושבה, בגבעת דשא ליד, מרחק הליכה מתחנת הרכבת הוד השרון-סוקולוב

תודה לנותני החסויות בכנס

חסות של חרשנות

סוכנות איורים תעשיית כביש

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

חברת תעשיית תעבורה

▲ בית עלמין בארי - קיר ההנצחה

קו על פני האדמה | על נוף ונחמה

אדריכלית נוף ארנה בן ציוני

“אחר כך זרחה השמש ברוך וברחמים והאירה באור חדש את האימה והזריחה וכל מי שהיה שם ביקש לו ניחומים בחסד במסירות, סליחה ואהבה”
רחל שפירא

בשנים האחרונות אנחנו, במשרד אב אדריכלות נוף, מתכננים מספר פרויקטים העוסקים בזיכרון. תכנון אתרים כאלה טומן בחובו שאלות רבות העוסקות בזכות, שייכות, משמעות של יצירת זיכרון קולקטיבי ואישי והתפקיד התרבותי, התודעתי והחינוכי של אתרי הנצחה לסוגיהם. אתר ההנצחה לחללי צוק איתן ביוזמת קק"ל ובתכנונו נמצא בימים אלה בביצוע בהובלת קק"ל והחברה הכלכלית חוף אשקלון. לאחר השבעה באוקטובר, קיבלנו את הזכות לתכנן את אתר ההנצחה בבית העלמין בקיבוץ בארי, ביוזמת הקיבוץ ובליווי מנהלת תקומה.

בעוד שההנצחה של מבצע צוק איתן מבוצעת בימים אלה, כשמונה שנים לאחר סיומו, האתר בבארי מתוכנן ומבוצע בזמן שהמלחמה עדיין נמשכת, גם בעת כתיבת שורות אלה. לשאלות שעמדו בבסיס התכנון של האתר בבארי נוסף מימד חדש - מימד הזמן. למעשה, התכנון והביצוע של אתר ההנצחה מתקיים בזמן שהמלחמה בעזה מתרחבת, חטופים עדיין במנהרות חמאס וזיכרון המלחמה מתהווה מדי יום ביומו.

הזיכרון הוא מרכיב מרכזי בעיצוב התרבות בארץ. בין כל דרכי הייצוג של הזיכרון יש מקום נכבד

מקדושת האומה והארץ. באתרי הנצחה רבים המבקר הופך לשותף רגשי-חוויתי. ההנצחה הופכת לאישית, אינטימית, ומבוססת על חוויה. תפקידו של המבקר אינו מסתכם רק בהתבוננות בפסל, אלא הוא נדרש לפעול: ללכת בשביל, לשתול עץ, לגעת באבן, לשבת במקום - לחיות. כך למשל, באתר ההנצחה לזכר חללי סיירת אגוז, שנבנה על גבעה מצפון לקלעת נמרוד וכולל פינות הנצחה פזורות בתוך החורש, מתקיים מעבר מצופה פאסיבי למבקר אקטיבי. הפסל יצחק דנציגר מדבר על יצירת מרחב בו אנשים "ישתו מים ויחוו בשלווה עם עצמם...", ומציע ש"מעורבות המבקר תיצור יחסים משתנים עם הנוף: המבקר יקלוט את ההוד הנורא אך עם זאת יחוש ממשיות ושימושיות, בבחינת מקום המפכה חיים ונותן חיים לבאים אליו" (מתוך: נורית ליסובסקי, נעשה מקום, לא אנדרטה | אתר הנצחה לחללי סיירת אגוז. קתדרה, תשע"א).

באור חדש

בשני האתרים בהם נתמקד כאן, השאלות שעמדו בבסיס התכנון היו עבור מי ולאיה צורך אנו מתכננים את האתר; האם להעצים את הזיכרון הקולקטיבי או לתת מקום לזיכרון האישי; איזו חוויה נרצה שהמבקר יעבור ואיך ניתן לרתום את תוואי השטח והנוף ליצירת הזדהות רגשית. המסר או הנרטיב הוא, בין היתר, התוצאה של ההתמודדות עם הסוגיות הללו. בשני הפרויקטים חיפשנו ליצור איזון בין הנצחת הנופלים לבניית החיים מחדש וליצירת מרפא למבקרים. בין הזיכרון לתקווה ולהמשכיות. בשני האתרים ביקשנו לרתום את הנוף והמרחב ליצירת מקום של נחמה.

אתר הנצחה לחללי צוק איתן

מבצע צוק איתן שהוביל צה"ל ברצועת עזה נמשך חמישים ימים והסתיים באוגוסט 2014. במהלך המבצע נהרגו 68 חיילי צה"ל. בשנת 2017 יזמה קק"ל תחרות מוזמנים לתכנון אתר הנצחה לנופלים באזור תיאטרון נטוש, הממוקם על גבעת כורכר, ממערב לקיבוץ גברעם. משרדנו זכה בתחרות לתכנון אתר ההנצחה בשיתוף המעצבת התעשייתית-סביבתית ססיליה ויטס. כאמור, האתר נמצא בביצוע בימים אלה.

האתר משתרע על פני 22 דונם והוא כולל את כביש הגישה, חניות, אזורי פיקניק ושימור התיאטרון ההיסטורי שנמצא במרכזו. התיאטרון הוקם בשנת 1952 בידי ראש המועצה האזורית חוף אשקלון, אברהם בן מנחם ז"ל, ושירת את המועצה האזורית עד סוף שנות השבעים של המאה הקודמת. זהות האדריכל המתכנן אינה ידועה. מבחינה אנלוגית שנעשתה ע"י אד' יריב מנדל, אדריכל השימור של התיאטרון, עולה שהתיאטרון דומה לזה של קיבוץ נען, שתוכנן ע"י אד' שמואל מסטצ'קין. מכאן, שייתכן שמסטצ'קין עצמו הוא שתיכנן את התיאטרון או שעבודתו היתה ההשראה לתכנון.

הרעיון המרכזי שהוביל אותנו נבע מנקודת מבט רחבה של הנצחה כמרחב של זיכרון והמשכיות השוארים זה בזה. יצירת מקום מנחם בתנועה, בזמן

יציאה לטיולים ומסלולי רכיבת אופניים בסביבה. ההנצחה באתר כוללת מרכיבים של זיכרון קולקטיבי וזיכרון אישי. הזיכרון הקולקטיבי מיוצג בשביל המעגלי המרכזי שלצדו קיר הנצחה רדיאלי מבטון חשוף. על הקיר חקוקים שמות הנופלים לצד להבה, שצורתה מורכבת מגומחות

▲ סכימות פרוגרמטיות לאתר הנצחה לחללי צוק איתן בגברעם (מימין) ואתר הנצחה לחללי השבת השחורה בבארי (משמאל)

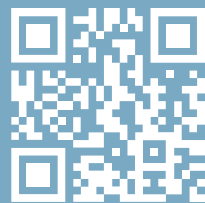
▲ אתר הנצחה לחללי צוק איתן - המעגל המרכזי וקיר ההנצחה

▲ אתר הנצחה לחללי צוק איתן - המעגל המרכזי שלאורכו פזורים 68 עצים הנטועים במעגלים האישיים

חדש! מכשירי פילאטס לפארקים BY URBANIX

הגיעו לפארק של אורבניקס הקרוב לביתכם
וגלו את המתקנים החדשים שמביאים את
הפילאטס מכשירים לאוויר הפתוח.

אורבניקס פתרונות ספורטיביים לפארקים

טל. 09-7404338 | www.urbanix.co | info.urbanix.co

נקודת מבט מעניינת, הממוסגרת בין שני עצים, מעין חלון אל נוף התלמים החרושים.

מרחב הנצחה בבית העלמין כולל קיר הנצחה בקו ישר המתמוזג עם השדות החקלאיים, שעליו חקוקים שמות הנרצחים, גן מרפא וכיכר התכנסות. הקיר מפלח את הסדר הקיים במקום ומשנה אותו: בעוד שהכיווניות של הקברים והשבילים במקום פונים צפונה, קיר הנצחה פונה מערבה, מוביל את המבט בין שני העצים אל השדות ומתמוזג עם התלמים. הקיר מחולק לשניים: חלק ארוך ובו שמות הנרצחים בני בארי, וחלק קצר, מעבר לשביל המרכזי, הכולל את שמות חללי כוחות הביטחון. מצדו הצפוני של הקיר הרחבנו את אזור ההתכנסות המרוצף, שהיה מאורך וצר, ומחצד הדרומי ביטלנו את אזור הקבורה שתוכנן עפ"י התב"ע, ויצרנו במרכז בית העלמין גן מוצל שסביבו ספסלי ישיבה, המאפשר שהייה נעימה של יחידים וקבוצות.

תכנון האתר נמצא בעיצומו והמקום עתיד להיחנך בשבעה באוקטובר 2025. חומריות הקיר נמצאת בשלבי בחינה מתקדמים. תצורת החקיקה של השמות שנעשית בידי קובי לוי מסטודיו הליגה יחד עם עומרי בן ארצי, גם היא בשלבים מתקדמים. ההחלטה היא ששמות הנרצחים יופיעו ברצף אחיד בשורה אחת, המבטאת ביתר שאת את הכמות הבלתי נתפסת של האנשים שאיבדו את חייהם. הכיתוב הלינארי מחזק את כיווניות הקיר ומצביע אל עבר השדות, הצמיחה והתקווה.

▲ בית עלמין בארי - מבט אל השדות

לנרות זיכרון. לצד הקיר ניתן לעלות לאזור מוצל, מוגבה, שקט ואינטימי, המשמש מרחב להתבוננות פנימית ותצפית על האתר.

סביב המעגל הקולקטיבי שתולים 68 עצי אלון תבור, הנטועים במעגלי הנצחה אישיים. מעגלי הנצחה עשויים בטון ועליהם מצרף משתנה של דימויים מעולם הטבע שבאזור הנגב המערבי, המודפסים על אריחי בטון. בכל מעגל מצרף הדימויים שונה, באופן שאין מעגל אחד דומה למשנהו. המעגלים מייצגים את הייחודיות של כל אחד מהנופלים, הן בתמהיל הדימויים והן במיקום המרחבי השונה של כל אחד מהם. המעגלים מוצבים בגבעה המשופעת באופן שחלקם מאפשר ישיבה אל מרכז המעגל או החוצה, בקבוצה קטנה או ביחידים. את קיר הזיכרון ומעגלי הנצחה עיצבה המעצבת התעשייתית הסביבתית ססיליה ויטס. העונתיות ומחזוריות הטבע מתבטאת גם בסכמת הצמחייה הפשוטה. הסכמה כוללת 68 עצי אלון תבור, המשנים את מופעם לאורך השנה. לצד שירות צמחי בר מקומיים בכל היקף הפרויקט ושילת פקעות של כלניות שתפרחנה בסוף החורף.

אתר הנצחה לנרצחי השבעה באוקטובר בבית העלמין בבארי

בהנצחה שנעשית לאחר המלחמה, כמו במקרה אתר הנצחה לחללי צוק איתן, הנרטיב נכתב לאחר מעשה. אולם בבניית אתר הנצחה בזמן מלחמה, כשהאירוע עודנו מתרחש – לא ברור מה יסופר, מה יודגש ומה יודחק.

ההנצחה בזמן מלחמה נוטה להיות רגשית, ולעיתים אינטואיטיבית או אימפולסיבית, כפי שניתן לראות ביוזמות שונות שמתקיימות במרחב הציבורי בימים אלה. בהנצחה באתר הנובה, למשל, לצד תמונות הנרצחים, הוצבו באופן ספונטני חפצים אישיים וטקסטים שאפיינו את האדם המונצח. דוגמה נוספת הן המדבקות עם תמונות הנופלים בצירוף משפט מאפיין שניתן לראות על קירות רבים בארץ.

אתר הנצחה בבית העלמין בבארי הוא תוצאה של תחרות מוזמנים שיזם הקיבוץ. המטרה היתה להנציח את כל הנרצחים בשבת השחורה, 102 בני בארי: נשים, גברים וילדים, ו-27 אנשי כוחות הביטחון שנפלו בהגנה על הקיבוץ.

בית העלמין משתרע על פני 12 דונם על גבעה מצפון לקיבוץ. ממערב לבית העלמין נמתחים שדות הקיבוץ, העשויים תלמים עמוקים באדמה הכהה. בסיור הראשון שערכנו במקום זיהינו

אדריכלית נוף ארנה בן ציוני היא בעלים-שותפה יחד עם אדריכל נוף בארי בן שלום במשרד אב אדריכלות הנוף ותכנון סביבה בע"מ.

אתר הנצחה לחללי צוק איתן:

מזמין: קק"ל, חכ"ל חוף אשקלון | אדריכלות אחראיות במשרד: ליאת אורן, עידית ישראל | עיצוב ופיתוח קיר זיכרון ומעגלי הנצחה: ססיליה ויטס
אדריכל שימור התיאטרון: יריב מנדל, מנדל אדריכלים | הדמיות: לואיס דניאל - אב אדריכלות נוף | קבלן ראשי: גל ישר
קבלן קיר הנצחה ואזור התצפית: נדב רובין

אתר הנצחה לנרצחי השבעה באוקטובר - בית העלמין בקיבוץ בארי:

מזמין: קיבוץ בארי | ניהול פרויקט: הראל יצחקי, רענן כסלו, רן וולף, איי שטרן | אדריכלות אחראיות במשרד: עידית ישראל, ליטל חיימוביץ רוזנברג
עיצוב גרפי קיר הנצחה: קובי לוי - סטודיו הליגה, עומרי בן ארצי | הדמיות: לואיס דניאל - אב אדריכלות נוף

יצירתיות כתרפיה בימים מאתגרים

אדריכל נוף ליאור לווינגר

יצירה ויצירתיות מוכרות כבר שנים רבות לא רק כדרך להתבטא, אלא גם ככלי תרפויטי, בעיקר בעתות משבר. בין אם השבר הוא אישי (טראומה, מחלה וכו') או קולקטיבי (אסון טבע, מלחמה, מגפה עולמית וכו'). עיסוק בפעילויות יצירתיות יכול להקל רגשית, לייצר חוסן ולסלול את הדרך אל ריפוי.

ארועי ה-7.10 והמלחמה הנוראה שסיימה עוד לא נראה באופק, חידדו עבורי עד כמה הדור שלי היה בר מזל, יחסית. יש לי הבזקים של ההיסטוריה המשפחתית, למשל של סבי וסבתי מצד אבי זיכרם לברכה, חתונה של שתיים מהמשפחות העשירות בהונגריה, חיים של אושר ורווחה על שפת הדנובה בהונגריה שבשואה איבדו הכל: משפחה, אושר, את החופש ואת כל רכושם. אני חושב רבות על אבי, ניצול שואה, שחוה אובדן גדול בגיל 7, ואת ההבטחה שמדינת ישראל הבטיחה לו ולכולנו, "לעולם לא עוד", הבטחה שהתנפצה לכולנו בפנים באותו בוקר נורא. אני רואה את ילדיי, שילדותם הצעירה והחינוך שלהם השתבשו בקורונה, וחיייהם כיום מתעצבים במהלך אחת התקופות הקשות שיצעה המדינה.

משפחתו של אבי צמחה מהאימפריה האוסטרו-הונגרית, סבו של סבי עוד למד אצל החתם סופר. המשפחה שילבה אורח חיים דתי-חרדי עם אהבה וערגה לישראל. ב-1929 הסבא-רבא שלי הצטרף למסע רבנים מחסידות מונקאטש לארץ ישראל, מסע על אנייה מנמל טריאסטה לקהיר, ומשם מסע רגלי אל ארץ הקודש. יהושוע יהודה לווינגר,

▲ מיצירותיו של סבי ויליאם לווינגר

הסבא-רבא שלי, היה צלם המסע ותצלומיו הם תיעוד נדיר של ישראל בימים ההם. סבי, ויליאם לווינגר, היה אומן במקצועו (CRAFTSMAN). טרם כניסת הנאצים לואץ' (20 ק"מ צפונית לבודפשט), הוא ברח עם סבתי, אבי ואחותו להסתתר בכפרים. לאחר כניסת הרוסים ושחרור הונגריה, סבי מצא עיסוק בציור גנרלים רוסים, דיוקנאות שהם היו שולחים הביתה לאמא רוסיה. כאשר שבו לואץ', לא נשאר להם דבר, וארגון הג'וינט עזר להם להגר. סבי היה ציוני נלהב שרצה לעלות לארץ אבל סבתי התנגדה ועמדה על כך שיהגרו למונטריאול, קנדה, כדי לחיות לצד אחותה ובעלה, וכך היה. סבי פתח חנות ברחוב הראשי, הוא צייר, עשה הדפסים, בנה כלי עבודה למפעלים, ריהוט ועוד. הוריי מספרים שלאחר שנולדתי סבי היה אוסף אותי כל יום מהגן, ועל בסיס כמעט יומי היה שם אותי על ברכיו, ומצייר. החיבור הזה נקטע כשנפטר ממחלה, כאשר הייתי בסך הכל בן 3.

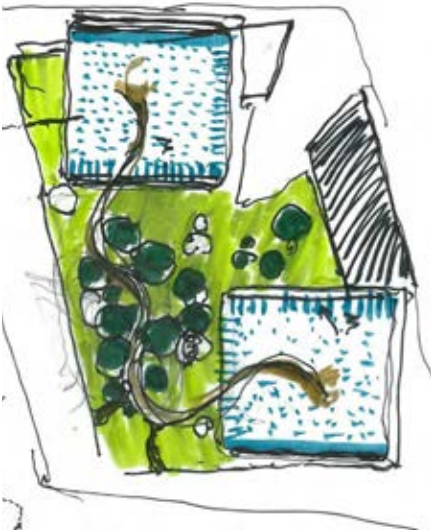
ביצירות של סבי ויליאם שאבי ואחותו העבירו לי בעת התבגרותי, מצאתי חיתוכי לינולאום והדפסים של גדולי האומה (הרצל, בן גוריון, ויצמן). לצד כאלו של הרבי מלובביץ', ויצירות שונות אחרות, בין השאר של ירושלים.

למרות שהדברים מעולם לא נאמרו מפורשות, אין לי ספק שעיסוקו של סבי ביצירה היה לו למשענת מנטלית בכל התקופה הקשה שחוו בשואה, וגם בחיים הלא קלים שהם בנו במונטריאול. ב-1978 לאחר חתימת הסכם השלום עם מצרים, בהיותי בן 9, הוריי החליטו לעלות לארץ ובכך להגשים את חלומותיהם של אביו וסבו של אבי.

אירועי ה-7.10 היו עבורי טריגר למשברים הקולקטיביים שזכיתי לחוות: רצח רבין והפיגועים הרבים בתל אביב, נפילת המגדלים במנהטן ב-11 לספטמבר 2001 שהתרחשה חודש לאחר נחיתתי בברקלי ללימודי תואר שני, משבר מחלת האיידס העולמית, אסונות טבע כמו הוריקן קתרינה בניו אורלינס (2005), הצונאמי בתאילנד, הקורונה ועוד, וכן, גם ה-7.10.

רצח רבין היה אולי "המשבר הקולקטיבי" הראשון שחוותי ברמה האישית. אז, כמו היום, אירוע של שבר הוביל אותי לשאול שאלות גדולות על מטרות, שאיפות וזהות עצמית. העיסוק ביצירה מאפשר לי אישית להפוך את תחושת הכאוס לתחושה של שליחות ומשמעות. אני, כמו רבים אחרים, חווה ברגעים מסוג הזה הצפה רגשית בהיקפים ובעוצמות שקשה לבטא ומאתגר לפרוק. לא תכננתי זאת, ובאופן טבעי וספונטני בחרתי בדרך של יצירה שאיפשרה לי מוצא לרגשות ולמורכבות שחשתי. תחרויות עיצוב לאתרי זיכרון איפשרו לי להחצין את התחושות הכלואות בתוכי. יתרה מזאת, כאדם וכאדריכל נוף, חשתי לא פעם שהבחייה בדרך הזו סייעה לי לפרוק את האנרגיות השליליות שאני סופח ומייתרת מבחינתי תקשורת מילולית.

תחרויות עיצוב והעיסוק בזיכרון נתנו לי במה באמצעותה יכולתי לייצר נרטיב אישי, 'למסגר את האירוע' ולדמיין עתיד חדש ואופטימי. אולי נאיבי לומר אבל אז, כמו היום, האמנתי שיש בכוחי לחזק אחרים ולעודד אותם לייצר את הנרטיב שלהם.

▲ סקיצה לאתר מגדלי התאומים. ליאור לווינגר

▲ תכנית ההצעה לאתר ההתרסקות של טיסה 93. ליאור וגילת לווינגר

וכך עם סיום לימודיי בטכניון (רצח רבין התרחש כאשר הייתי בשנה ג') ובעת עבודתי במשרד יהלום-צור, ניגשתי לתחרות רעיונית לכיכר רבין יחד עם יוסי קורי, חבר ואדריכל מוכשר בן מחזורי, והצעתינו זכתה במקום החמישי בבחירת הקהל מתוך 73 ההצעות שהוגשו. לאחר 4 שנים של עבודה אצל אדריכל הנוף דן צור זכרוננו לברכה, יצאתי באוגוסט 2001 לברקלי, ללימודי תואר שני, וחודש לאחר מכן אירע אסון ה-11 בספטמבר. לאחר האירוע, החלטתי שבבוא הזמן אגיש הצעה לכל תחרויות אתרי הזיכרון שיתקיימו. בביקור הראשון שלי בארץ, בחרתי לבקר בכל אתרי הפיגועים סביב ביתי דאז, בדיונגוף, ותיעדתי אותם, וניסיתי לנתח ולהבין את הפער בין חוויה אישית וקולקטיבית, ולשאול את עצמי שאלות על התמודדות עם רגש, קנה מידה, והאופן בו הציבור יחווה את האתר.

הצעתי הראשונה היתה לתחרות אתר הזיכרון של הפנטגון וההצעה עסקה ב"אדריכלות אינטראקטיבית" בהשראת יצירה מפורסמת של שעודדה את הציבור לתקשר עם המיצב. לתחרות של אתר מגדלי התאומים עשיתי סקיצות, ולבסוף לא הגשתי הצעה, מאחר וחשתי שלא היו לי מספיק כלים אדריכליים לייצר הצעה איכותית. ההצעה שהגשתי לאתר של טיסת 93 היתה משמעותית עבורי וממש אירוע משנה חיים. מדובר בטיסה שהנוסעים נלחמו במחבלים והביאו להתרסקותה במחצבת פחם, במקום בקפיטול בוושינגטון. את ההצעה הגשתי יחד עם אדריכלית הנוף גילת לווינגר, אשתי שהיתה בהריון מתקדם. גודלו של אתר התחרות היה כ-7000 דונם והצעתנו, בהשראת יצירתו של האומן קארל אנדרה 'SECANT', היתה לקיר גבוהה שיוצא ממקום ההגעה ומסתיים באתר ההתרסקות. אורך

▲ קיר הגבורה מתוך ההצעה לאתר ההתרסקות של טיסה 93. ליאור וגילת לווינגר

▲ מתוך ההצעה שהוגשה לאתר משטרת שדרות. סטודיו אורבנוף

▲ מתוך ההצעה שהוגשה לאתר משטרת שדרות. סטודיו אורבנוף

URBANIX

חדש!

PATENT DESIGN

מסך אינטראקטיבי 7"

מתקן כושר חיצוני מסדרת "RUN" מסוג "קרוסטרין" מתקן אלקטרוני מתקדם לאימון אירובי ואימון הרגליים והידיים.

טל. 09-7404338 www.urbanix.co info.urbanix.co

אורבניקס פתרונות ספורטיביים לפארקים מתקני הכושר המדויקים והמקצועיים בעולם!

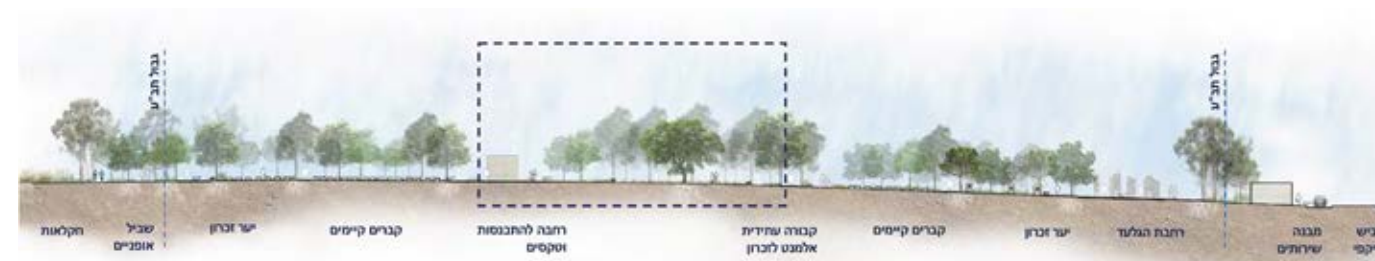

חזון | יער זיכרון

חיזוק והעצמת השלד הנופי הקיים באופן שחובק את הקיבוץ בטבעת היקפית של יער זיכרון, אתרי טבע משוקמים והמרחב החקלאי ולשיקום הסביבה והקהילה

צמחייה פנים הקיבוץ אחו שטח חקלאי שטח מופר לשיקום מוגדר ע"י החברה להגנת הטבע יער חורש

חזון יער הזכרון, מתוך ההצעה לבית העלמין בבארי. סטודיו אורבנוף

חתך בין רחבת הטקסים ואזור אלמנט לזכרון והתקלות, מתוך ההצעה לבית העלמין בבארי. סטודיו אורבנוף

הקיר כאורך טור של 3000 אנשים עומדים ומחזיקים ידיים (3000 אנשים נהרגו ב-11.9). העבודה בתחרות אילצה אותנו ללמוד ולהבין מהי מחצבת פחם, כיצד היא עובדת, מה המשמעות הסביבתית שלה ומה נדרש לשיקומה. אחד הגילויים המשמעותיים שלנו היה שחלק מריפוי האתר, המחצבה פולטת נוזל זרחני כתום בשם AMD (ACID MINE DRAINAGE), ובהצעתנו בחרנו לקשור בין ריפוי האתר והאומה, שני תהליכים ארוכי שנים. מתוך למעלה מ-1200 הצעות, הצעתנו נבחרה כאחת מחמשת הפיילוסופים. לבסוף לא זכינו בתחרות, אבל אפשר לומר שמאותו הרגע, 2005, כל תפישתי כאדריכל נוף השתנתה. הרגשתי שהחיבור לטבע הוא בבסיס הצורך האנושי, לא רק לאחר אסונות, אלא כצורך בסיסי שלנו בחיי היומיום.

חזון יער הזכרון, מתוך ההצעה לבית העלמין בבארי. סטודיו אורבנוף

משרדנו גם הגיש הצעות תחרותיות במסגרת פנייה לאתר משטרת שדרות ולבית הקברות בבארי, תחרויות בה הצעותינו לא נבחרו. לאחרונה משרדנו השלים תוכנית אב חזונית לנגב המערבי, "דרום אדום" עבור ארץ נגב, ומשרדנו נבחר להכין יחד עם קיבוץ נחל עוז תוכנית אב ותכנון מפורט למספר פרויקטים כחלק משיקום הקיבוץ ובניית חזון לעתידו המתחדש.

אני חש שבדרך החיים שבחרתי, אני ממשיך מסורת משפחתית של עיסוק ביצירה ובנייה. תחושותי כיום שכאשר אני במוד יצירתי שיש בו מטרה ומעורבות משמעותית, אני בו בזמן נמנע מהסחות דעת סתמיות ומהחדשות. בעוד שתחושת המשבר הנמשכת דוחפת אותנו למקומות של ייאוש וחוסר תקווה, העיסוק ביצירה למטרות נעלות נותן לי משהו מוחשי להיאחז בו, ותחושה של התעלות שביכולתי לגרום למשהו לקרות, לייצר חוויה של שליטה במצב שלנו, ובאמצעותה בהתרחשות אירועים חיצוניים.

מאז ועד היום המשכתי להגיש הצעות לתחרויות, גם ללא מעט תחרויות שנגעו באסונות קולקטיביים כגון תחרות למרכז כדורגל לנערות באפריקה בשיא מגפת האידס, אסון הצונאמי בתאילנד, תחרות לשיקום אתרי תחנות דלק במרכז ניו יורק (זכייה בפרס ראשון), ועוד.

ליאור לווינגר - מנכ"ל ובעלים של סטודיו אורבנוף.

כחלק ממאמצי השיקום בדרום, המשרד מקדם תכנית אסטרטגית לנגב המערבי עבור 'ארץ נגב', שותף לגיבוש תכנית מורשת במרחב הנגב המערבי - חבל תקומה - עוטף עזה בשיתוף עם החמ"ת, ועובד בשיתוף עם קיבוץ נחל עוז על תכנית אב חזונית ופרויקטים מפורטים לביצוע.

משבר לתקומה - מהרס לצמיחה

אדריכלית נוף חלי אלול צלניקר, אדריכלית נוף מיכל לנג, אדריכלית אולגה יעקוביציקי

גן הגבורה והזיכרון

תהליך התכנון וההקמה של הגן היה מורכב וכלל עבודה לצד קהילה חזקה שנפגעה קשות ביום ה-7 באוקטובר ובתקופה שלאחריו. הפרויקט בוצע בשיתוף ציבור מלא עם תושבי שדרות ועם צוותי העירייה שחוו את האימה והאובדן ויחד מקימים גן זיכרון. היתה גם התמודדות אישית שלנו עם החיים במלחמה ועמד בפנינו אתגר לתכנן אתר זיכרון תוך כדי שהמלחמה עדיין נמשכת. תהליך התכנון היה בשיתוף פעולה מרתק עם צוותים מכמה תחומי דעת.

בבוקר ה-7 באוקטובר חדרו לשדרות כ-60 מחבלים חמושים וביצעו בה מסע הרג נרחב. רכבי טויוטה לבנים דהרו ברחובות העיר, על גביהם מחבלים חמושים, שחלקם פלשו לתחנת המשטרה. הלחימה בתחנה ובסביבתה נמשכה כיממה ולאחר שחולצו השוטרים הלכודים הוחלט על השמדת התחנה ובתוכה המחבלים שהתבצרו בה.

ראש עיריית שדרות, אלון דויד, צוות הקרן לפיתוח שדרות ומחלקת התיירות בעיר החליטו להקים על חורבות תחנת המשטרה אתר הנצחה ומורשת.

במאי 2024, כחצי שנה אחרי מתקפת ה-7 באוקטובר, בעיצומה של המלחמה, פנתה אלינו שלומית עצבה (משרד שלומית עצבה - חווית מבקר ויזמות תוכן) שנבחרה לתכנן ולהקים את האתר, בהצעה להצטרף לצוות התכנון של הפרויקט.

במקביל לעבודת התכנון נאספו עדויות ממשפחות הנופלים והנרצחים ונכתב תכנון רעיוני ומפורט של פלטפורמות הנצחה ומורשת, אשר יספרו את סיפור העיר והקהילה לצד סיפורי הנופלים.

בשדרות נהרגו כ-7 באוקטובר ובמלחמת "חרבות ברזל" 71 בני אדם: תושבי העיר, מבקרים בה ואלו שהגנו עליה - יהי זכרם ברוך.

קצת לפני

כולנו ראינו חדשות, שמענו סיפורים, חויינו את אותו היום גם אם לא היינו באזורי הטבח. בשיחות עם קולגות תושבי שדרות, שמענו את סיפוריהם, וידענו שהסיפורים האלה צריכים להישמע. העיר שלהם, הגן שלהם, הסיפורים שלהם. גן לכבודם ולזכרם של הנופלים והנרצחים שיעביר גם את סיפוריהם של מי שהיו בממ"ד או בדרך לבית הכנסת.

בביקור הראשון שלנו בשדרות עם תחילת

ספר. בתהליך התכנון ליוו אותנו מספר עקרונות - יצירת מרחב שמשדר פגיעות אך גם תקווה וחוסן, המייצג את הקהילתיות ואת הערכות ההדדית בעיר ומפנה את המבט אל העתיד, מפגש אינטימי עם הנופלים ועם הסיפורים, גן חי וקהילתי ושימוש חוזר בהריסות מבנה המשטרה בצורה המאפשרת למבקרים לפסוע בין השבר לצמיחה.

בתהליך התכנון בחרנו להזכיר את ה"אין"-את היעדרו של מגדל תחנת המשטרה. הפסל שעוצב ותוכנן על ידי ססיליה ויטס, הוקם בנקודה בו עמד צריח המבנה. מיקום זה הוא נקודת המפגש הראשונה של המבקר בגן. אנדרטת "עמודי הנצח" מורכבת ממקבץ של 18 עמודים בגובה 11 מטרים הנישאים אל השמיים ובמרכזם חלל ריק. בראש העמודים "אותיות פורחות באוויר" ובבסיסם משפטי חוסן שנבחרו בתהליך של שיתוף ציבור עם תושבי העיר. האנדרטה מייצגת את העמידה

האיתנה והערבות ההדדית של קהילת שדרות ואת החלל שנפער בקהילה עם נפילתם של בניה ומגיניה. את האנדרטה מלווה פסקול מקורי של היוצרים המקומיים חיים אוליאל ורן אלמליח. ססיליה ויטס, מתכננת האנדרטה: "חריטת האותיות והציטוטים על גבי העמודים העשויים ברזל ומחופים בלוחות בטון, נבעו מהכוונה לשוות לטקסטים ולאותיות מראה נצחי, לחרוט ולסמן אותם במרחב הציבורי ובתוך כך גם בזיכרוננו, על מנת שלא נשכח את שארע, והם יישארו כסימן זיכרון גם עבור הדורות הבאים. לאותיות הקליגרפיות בצמרות העמודים בחרנו להשתמש באותיות של הקליגרף דוד גולדשטיין, שבצורתן ובתנועתן מצאנו את הביטוי השלם לקדושה ולרוח שביקשנו לבטא. מי שליבו חפץ, יוכל גם לזהות בינות לעמודים, שבצירופי האותיות מסתתרות מילים הטוענות את המרחב ברובד נוסף של משמעויות, כמקור לחוסן, נחמה, תקווה ותפילה".

האנדרטה מוצבת ברחבה המרכזית בה מוצבים גם קירות זיכרון למגיני העיר ולנרצחים בעיר באותו היום. בנוסף, מוצבים קירות המספרים את מאורעות ה-7 באוקטובר ביישובי העוטף, בשדרות, ואת סיפור הקרב בתחנת המשטרה.

בחלקו השני של המרחב, 'שביל הנופלים' לבני ובנות העיר שדרות, מעניק מקום של כבוד לכל אחד מ-32 תושבי העיר שנרצחו במלחמת "חרבות ברזל". השביל מונמך מהרחבה המרכזית, ומאפשר חוויה אינטימית ומכבדת עם הנופלים והנרצחים. קיר הנופלים, שגם הוא תוכנן ועוצב על ידי ססיליה ויטס, נבנה ממסגרת של מוטות ברזל ובתוכה שרידיה של תחנת המשטרה. על הקיר מוצבים לוחות הנצחה אישיים. בחלקו העליון של הקיר צמחיה עשירה, כסמל לחיים המתמשכים. מרחב 'שביל הנופלים' מגלם בתוכו את סמל ה'שבר והתקומה' - עדות לכאב ולכוח ההתחדשות העולה מתוכו.

אדריכלית נוף חלי אלול צלניקר - בעלים של משרד חלי אלול צלניקר אדריכלות נוף בע"מ.

אדריכליות אחראיות במשרד: אולגה יעקוביציקי ומיכל לנג

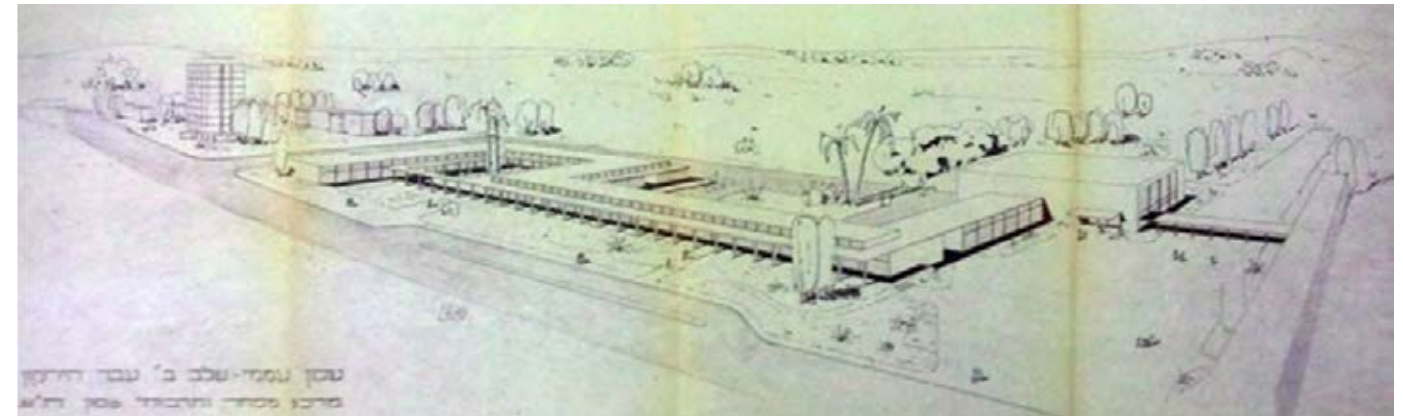
המזמין: עיריית שדרות, הקרן לפיתוח שדרות ותיירות שדרות | ביצוע: החברה הכלכלית לפיתוח שדרות בע"מ צוות התכנון וההקמה:

אוצרות, תוכן וחוויות מבקר: שלומית עצבה בע"מ (שלומית עצבה ועפרי עומר) | ניהול הפרויקט: דרור לייבה | תכנון אנדרטה ומרכיבי הנצחה: ססיליה ויטס עיצוב גרפי סביבתי: כשר תקשורת חזותית בע"מ | קליגרפיה: דוד גולדשטיין | כתיבת תוכן: יואב טובול ואבי רוזנבלום | עיצוב תאורה: בן אלון ייעוץ סאונד: ניקיטה צפלב | קונסטרוקטור: יוסף אבוגדוד | ביצוע אנדרטה ומרכיבי הנצחה: אותות הסדנא בע"מ | בטון אדריכלי: ארטן בטונדה עבודות פיתוח: י. פרח בנייה ופיתוח בע"מ | תאורה: עין השופט מפעלי תאורה | מולטימדיה: מוליטיפקט

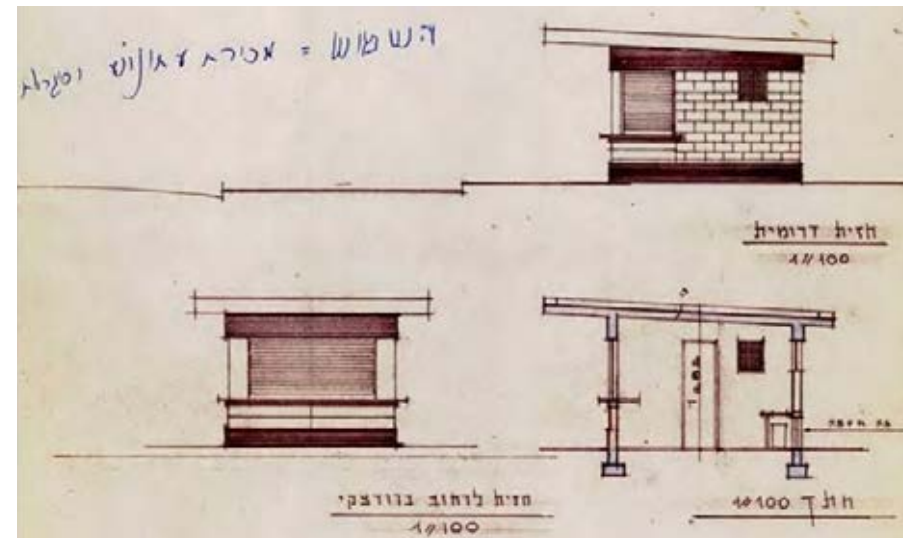
נוף עירוני היסטורי תחת לחצי התחדשות עירונית

ביתן 10,
גני התערוכה
תל-אביב

12.06
נפגש בכנס
אדריכלי הנוף

▲ מרכז ברודצקי, החלל האדריכלי ופרטי הפיתוח. למעלה - פרספקטיבה של מרכז ברודצקי. בנט שנות ה-50. ארכיון עיריית תל אביב-יפו.
למטה - פרטי פיתוח מקוריים מסוף שנות ה-50 במרכז ברודצקי: קירות תמך וערוגות מאבני גן ואריחי ריצוף מבטון ליד קיר אבני כורכר נושניות בדוגמת חאמי, 2021

▲ קיוסקים "תל אביביים" בשטחים פתוחים. מימין הקיוסק בחורשת רידינג לאחר התחדשות, 2023. משמאל חזיתות מתוך תוכנית המקור לקיוסק שדרות אבנר במפגש עם רחוב ברודצקי.
אדריכל משה בן שושן, 1963. מקור תיק בניין מינהל הנדסה, עיריית תל אביב-יפו

מקורות
אלון-מוזס, ט. סופרי, (2025). מרחב נופי אורבני בתל אביב-יפו, שנות ה-50-70. מחלקת השימור, עיריית תל אביב-יפו.
סופרי, (2024). המשכיות - בין נוף עירוני היסטורי להתחדשות רקמה עירונית. חיבור על מחקר לקבלת תואר דוקטורט, הטכניון, חיפה.
צירנבסקי, ע' (2014). מסמך מדיניות תכנונית, רמת אביב הותיקה על עירוניות והשתנות מתמדת, מינהל הנדסה, עיריית תל אביב-יפו.
UNESCO. (2011). Recommendation on the historic urban landscape (Background). Paris: UNESCO

בשכונת יד אליהו ובדרום בפארק החורשות. לסיכום, מחקרנו מבליט את חשיבותם של מרכיבי הנוף העירוני ההיסטורי (HUL), המוחשיים והבלתי מוחשיים בשכונת רמת אביב א' שבתל אביב כסביבות חיים דינמיות. במקרה זה, מעשי הזיכרון וההנצחה לא מתמקדים במקום או באירוע מסוים, אלא הם פרושים על פני רקמת החיים היומיומית השכונתית, קושרים בין אידיאות ופרטי ריצוף, מנציחים את עברה של השכונה, ומתווים דרך להתחדשות כשכונה עירונית מקיימת.

שמור למרכז המסחרי בלבד וכל חזיתות ורחבות הכניסה למבני הציבור: בתי ספר, גנים, מעונות סטודנטים, ממוקמות בגנים השכונתיים. בנוסף בשני גנים בשכונה, שולבו "קיוסקים תל-אביביים", כבר בשנים הראשונות לשכונה. גם החורשות האקסטנסיביות שנטע קרונן ברוח אידאת הפרחת השממה באמצעות ייעור, כתוצאה מהיעדר משאבים ליישם את הגנים הפסטורליים שתכננו יהלום וצור, נשמרו עד היום. הללו הפכו לשטחי טבע עירוני בשכונה, כמו גם במזרח

תודות למחלקת השימור של עיריית תל אביב-יפו על קידום וליווי המחקר על המרחב הנופי אורבני בתל אביב-יפו, שנות ה-50-70.

פרופ' טל אלון-מוזס, אדריכלית נוף, מרצה וחוקרת בטכניון אודות ההסטוריה של אדריכלות הנוף, והנוף המעוצב בישראל
ד"ר יעל סופר, אדריכלית נוף, בעלת ניסיון רב שנים בתכנון נוף, מרצה וחוקרת בטכניון בתחום הנוף העירוני ההיסטורי, (HUL)

▲ מבט לעבר הפארק

פארק רוני אשל

זיכרון והנצחה משולבים בהענקה לקהילה

אדריכלית נוף לוטם בלנק ואדריכל נוף עמית סרן

גן ההנצחה שהוקם בצמוד לבית המשפחה, ומהווה את ראשית מימוש החזון.

מדובר בחלל עגול המייצר מעגל שלם, אשר מייצג את התא המשפחתי ואת הקשר בינו לכלל בני היישוב.

בצידו האחד של המעגל אלמנט ישיבה בחצי גורן, מקורה בפרגולה, עבור התכנסות לכיתת חוץ של בית הספר הסמוך. אל מול אלמנט הישיבה, בצידו השני של המעגל, מוצבות זוג עמדות תצפיתניות זהות לעמדות שהיו בחמ"ל ביום האסון, אלה מבטאות את מאמצי ההנצחה. בשיח מול משרד הביטחון העמדות שופצו והוצבו במרחב ובתוכן מוקרן סרט לזכרה של רוני.

צורת החלל המתוכנן עוצב בקו שבור, המשלב לאורך השביל ובמעגל סדקים כסמל לשבר של המאורע שחולל את תכנון הגן. נוסף על כך, ניטעו בגן תשעה עשר עצי פרי - כמניין שנותיה של רוני - כאשר כלל המבקרים מוזמנים לקטוף וליהנות מהפירות. ההיבט האחרון אשר מעניק משמעות בחלל הגן, הוא השימוש הסימבולי בצבע הלבן כסמל לטוהר ולתמימות. הצבע הלבן מופיע בפרטי הפיתוח ובכל פריחות צמחיית הגן.

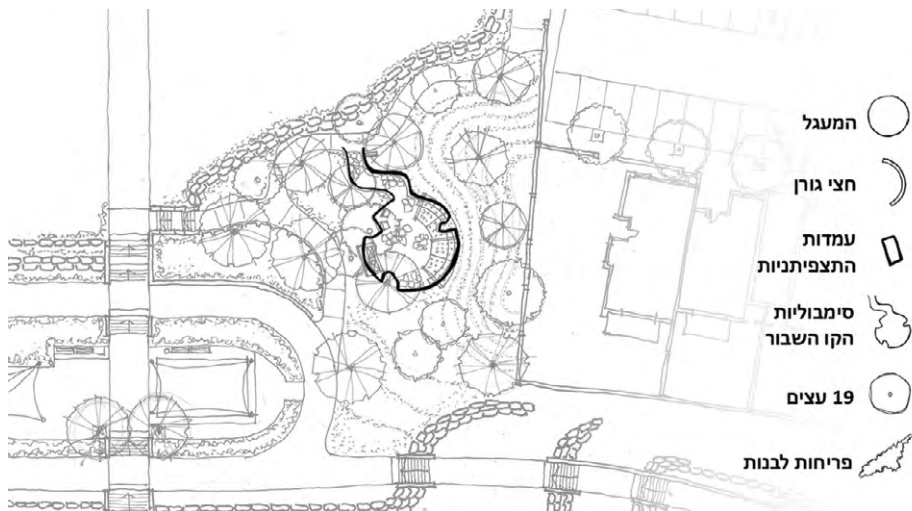
תהליך הביצוע היה אינטנסיבי בצורה יוצאת דופן, כאשר מצאנו את עצמנו מלווים את הביצוע באופן יום-יומי במטרה להבטיח שהפרויקט יעמוד

ארוך. מאותה עת אייל ושרון, הוריה של רוני, בחרים להתמודד עם השכול באמצעות עשייה בלתי פוסקת, כאשר לנגד עיניהם ניצבת הקהילה וילדי היישוב אותם רוני אהבה כל כך.

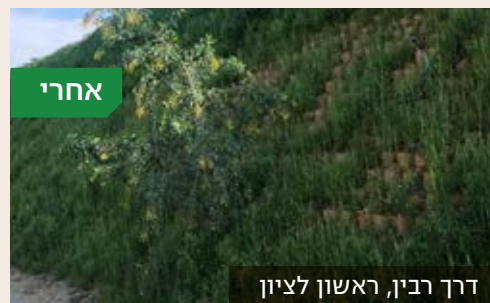
על מנת לממש את חזונם, עמלו בני הזוג לקבלת אישורים להרחבת הפארק המרכזי של היישוב, על חשבון שטח בור שהיה מיועד למבני ציבור וכיום עומד ריק. בתחילה הקצתה המועצה האזורית כ-800 מ"ר מתוך כלל השטח הריק לטובת שלב א';

בעקבות אירועי ה-7.10 קמו פרויקטים רבים של זיכרון והנצחה. הפרויקט הקטן, המיוחד והאישי בו עוסק המאמר, מבטא את תחום הזיכרון באופן מעט שונה: תכנון מוטה הענקה לקהילה - כאמצעי להנצחה.

במסגרת עבודות של משרדנו ביישוב הקהילתי צור יצחק פנו אלינו כדי לתכנן ביחד עם משפחת אשל גן הנצחה לזכרה של רוני אשל ז"ל, אחת התצפיתניות שנרצחו בחמ"ל נחל עוז באותו יום

▲ עקרונות התכנון

אחרי

דרך רבין, ראשון לציון

לפני

דרך רבין, ראשון לציון

סוללות משורינות בכוורות ובגיאוגרדים

אחרי

דרך רבין, ראשון לציון

לפני

דרך רבין, ראשון לציון

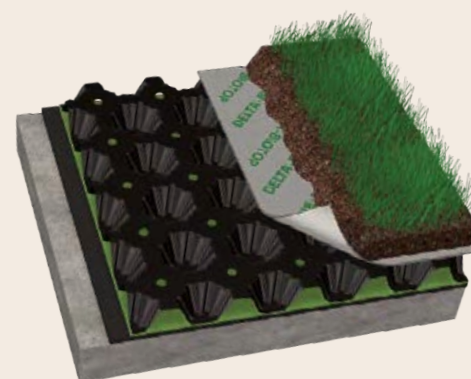

שכונת הפארק, באר שבע

חניון מרינה, הרצליה

גגות ירוקים יריעות ניקוז, סינון והפרדה

כלוחות הזמנים. ממועד קבלת האישור הסופי של הוועד המקומי עבור התכנון, נותרו לנו כחודשיים בלבד עד לתאריך פתיחת הגן שנקבע ל-7.10.2024, יום השנה לאסון.

שלט הגן נתרם על ידי חברת משלוב, שבעליה הם חברי היישוב שרצו גם הם לתרום למאמץ. תוכן השלט נכתב על ידי המשפחה ואילו אנו, כאדריכלי הנוף, עיצבנו אותו וליווינו את תהליך הייצור במפעל, שערך מספר ניסיונות עד לקבלת תוצר מדויק. הפרגולה, שתוכננה על ידי צוות הפרויקט במשרדנו, אולגה, אלונה ועמית, נשלחה למספר ספקים לצורך קבלת הצעות מחיר שהיו כולן יקרות מאוד. בסופו של דבר, עמית ריהוט גן עמד במשימת ביצוע הפרגולה תוך שבועיים בלבד במחיר סמלי, שכללה פירוט התכנון, אישור קונסטרוקטיבי, ייצור והצבה באתר. עצי פרי אקסמפלרים נבחרו במיוחד וסופקו במחיר עלות ממשלת יער.

טקס הפתיחה שהתקיים במעמד נשיא המדינה היה מרגש במיוחד. עשרות אנשים הגיעו לפקוד את הגן ולכבד את המשפחה - אנשי מערכת הביטחון, חברי המועצה, חברים, קרובים ובני היישוב. לאחר חניכתו, החלו התושבים ליהנות ולהתרגש מן הגן, כפי שקיוו וציפו אייל ושרון.

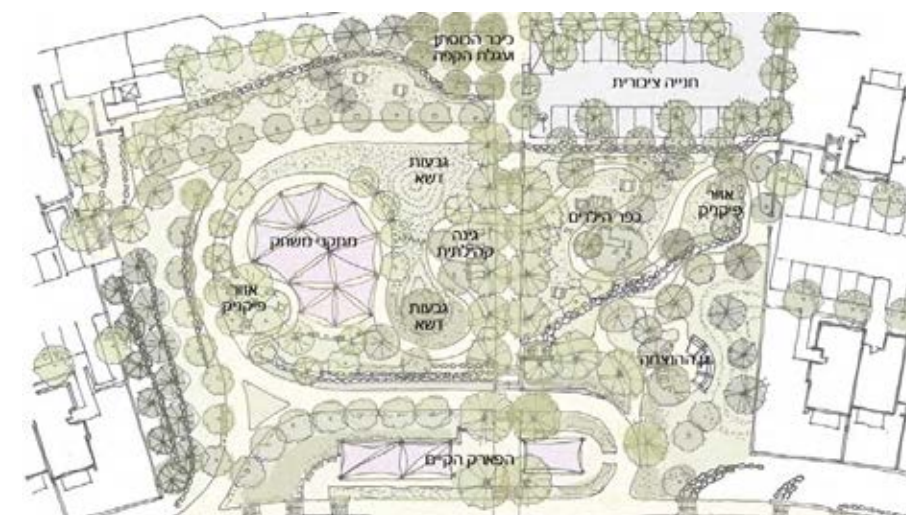
כעת, פניה של המשפחה להמשך עשייה. לאחרונה, אישרה המועצה לספח את יתר שטח הבור, כ-4.5 דונם נוספים, ועל ידי כך להפוך את הגן של רוני לפארק של ממש. שני החלקים יחד יהוו המשך ישיר לפארק המרכזי הקיים, שיקרא בתום השלמת שלב ב' - "פארק רוני".

שטח התכנון החדש מאפשר את הרחבת יישום החזון המשפחתי למען הורי וילדי היישוב. שביל מפותל, שיקשור בין הגן הצעיר לפארק העתידי, מייצר מסלול בין פרוגרמות שונות. כפר משחק לילדים, רחבת בוסתן עם עגלת קפה, גינה קהילתית לתלמידי בית הספר, גבעות דשא, מתקני משחק, אזורי פיקניק ועוד. כמו כן, ברחבי השטח כולו יינטעו עצי פרי מרובים ומיוחדים לצד שלטים "מותר לקטוף", בקשתם האישית של הזוג אשל. בקרוב תצא המשפחה לפרויקט גיוס המונים לטובת מימון הפארק.

הגן שהושלם מעלה שאלות סביב התהליך שליווה אותו, על המקום ועל המעורבות הרגשית שלנו כאדריכלי נוף אחרי ה-7.10 בפרויקטים מסוג זה. מדובר בגן פשוט ולא מתיימר, שכל מטרתו היא לתת מקום קטן של נחמה עבור המשפחה. אנו כמתכננים גילינו לאורך התהליך שרוני והפרויקט נותנים גם לנו את הנחמה שכל אחד מחפש סביב האירועים שקרו.

תכנית שלב א' - הגן של רוני

תכנית שלב ב' - הרחבת הגן של רוני

מבט מחצי להגדרן אל עמדות התצפיתיות

אדריכלית נוף לוטם בלנק, משרד איזי בלנק אדריכלי נוף אדריכל נוף עמית סרן, משרד איזי בלנק אדריכלי נוף אדריכלית אלונה פטוחובה, משרד איזי בלנק אדריכלי נוף אדריכלית אולגה ריידרמן, משרד איזי בלנק אדריכלי נוף צילומים: משרד איזי בלנק אדריכלי נוף

פרגולת קיץ מק"ט 3048 | כיסא מיקי מק"ט 1154 | שולחן מיקי סלוני מק"ט 7070-S

שכונת נאות שמיר, נהריה | בשיתוף: מילר בלום תכנון אדריכלי | משפחת מוצרי מיקי נעשתה בשיתוף עם סטודיו fe

תקווה היא פעולה

מעוז ינון

לא ביקשתי להפוך לדמות ציבורית. הכאב הפרטי שלי לא נועד להיות סמל לשום דבר. אבל לפעמים החיים עצמם מושכים קו ברור בין שבר אישי לבין אחריות קולקטיבית. כשאיבדתי את הוריי בשבעה באוקטובר, נפתח בתוכי סדק. ומתוך הסדק הזה, במקום שבו שוכנים הכעס, האובדן וחוסר האונים - פרצה גם אפשרות. אפשרות לתקווה.

היום אני מבין - ההכנה לרגע הזה החלה הרבה קודם. לא בדיבורים, אלא בדוגמה חיה. אבי, יעקבי ינון, אגרונום מסור ובעל שם, הקדיש את חייו לעבודת האדמה. שנה אחר שנה, על אף קשיים בלתי פוסקים - מוזיקים, בצורות, שיטפונות - הוא המשיך לזרוג. תמיד אמר: "בשנה הבאה נזרע שוב. השנה הבאה תהיה טובה יותר, וזאת האחריות שלי - להכין את הקרקע. ללמוד, להתייעץ, ולעשות כל שביכולתי". המילים האלה, הפשוטות והעמוקות, נחרטו בי.

אמי, בלהה ינון, אמנית של צבעים, מעגלים ורגש, העניקה לי פעם מנדלה שציירה. בתוכה כתבה: "כל החלומות שלנו יכולים להתגשם - אם יהיה לנו האומץ לרדוף אחריהם". המסר הזה התבהר לי רק מאוחר יותר, כשכבר לא יכולתי לשאול אותה עליו.

ימים ספורים לאחר השבעה באוקטובר, ביקש אחי בשם המשפחה לפרסם מסר ברור: איננו מבקשים נקמה. לא משום שאין כאב, אלא משום שנקמה אינה תשובה. היא לא תחזיר את המתים, אלא רק תוסיף לעצב את מעגל הפחד והשנאה שבו אנחנו כלואים כבר יותר ממאה שנים. הבנו שאנחנו רוצים לשבור את המעגל הזה.

מתוך הכאב, ראיתי חזון. ראיתי אותנו, האנושות כולה, בוכה יחד. גופנו הפיזי - מרוסק, פצוע, חרוך ממלחמות אך הדמעות - הדמעות הן אלו שריפאו. הן שוטפות את הגוף, את האדמה, ובכוחן להפרות את מה שנדמה כי חרב לעד. מתוך אותן דמעות, צמחה בתוכי דרך. דרך השלום.

מאותו רגע החלטתי: כדי להציל את עצמי, כדי להחלים באמת, אלך בה. לא מתוך תמימות, אלא מתוך אחריות. ומתוך ההכרה שאם לא נבחר בתקווה - נבלע בייאוש.

באותה רוח, אני נושא איתי שלושה זרעים: תקווה, עתיד, וסליחה. שלוש פעולות הדורשות מאמץ יומיומי, שאינן מתרחשות מאליהן. תקווה איננה תחושת בטן. היא החלטה. פעולה. כשם שאדריכלות נוף עוסקת ביכולת לדמיין - ולתכנן - עתיד מיטיב ומרפא עבור האדם והסביבה, כך גם התקווה: מדמיינים עתיד טוב יותר, ואז עושים - צעד אחר צעד - כדי להגשים אותו.

▲ בית ההורים בנתיב העשרה (לפני 7.10, אחרי מתקפת חמאס ב-7.10, כיום קיר הנצחה)

כששאלתי את עצמי למי עליי לסלוח כדי להיות חופשי, עניתי ביושר: לחמאס שרצח את הוריי, ולממשלת ישראל שהפקירה אותם. כל עוד החזקתי בזעם, הייתי שבוי. רק כשבחרתי לסלוח - חזרתי לחיות. לא כוויטור על צדק, אלא כהחלטה להשתחרר מהכבלים הפנימיים של הטראומה. סליחה היא מפתח. לא על-אנושי - אלא אנושי מאוד.

גם כשהמציאות מייאשת, כשהאדמה מדממת והאופק קודר - יש דרך. והדרך הזו, דרך השוויון, ההכרה ההדדית, הפיוס והריפוי - היא לא רק אפשרית. היא הכרחית. כדי שנוכל להיפגש בעתיד טוב יותר, עלינו לבחור לבנות אותו - ממש כמו שמכינים קרקע לזריעה.

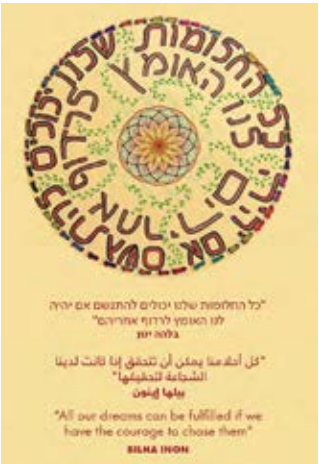
וכאן, בנקודת השיא של הכאב וגם של האפשרות, חשוב לי לומר זאת בפשטות, בבהירות, ובכוונה מלאה: תקווה היא פעולה.

היא לא תופעה טבעית, לא תוצאה של מזל. תקווה היא פרי של החלטה נחושה, של שותפות, של מעשה מתמשך. מי שמוכן לחלום - נדרש גם לעשות. ואנחנו, כולנו, יכולים להיות זורעים של עתיד טוב יותר.

כפי שנאמר: "הזורעים בדמעה - ברינה יקצורו". הגיע הזמן שנזרע יחד.

▲ שמן שומשום ע"ש יעקובי ינון ז"ל

▲ מנדלה - בלהה ינון ז"ל

מעוז ינון - מנכ"ל עמותת 'אינטראקט - שלום עד 2030', יזם חברתי

על מלחמה ושיקום

חשיפה לנזקי מלחמת חרבות ברזל ביערות הצפון, ותהליך בניית התוכניות לשיקום המערכת האקולוגית

אלי חפוטה

ומוכוונת מטרה, וזאת על מנת לשקם את המערכת האקולוגית. למעשה, השריפות מהוות גם הזדמנות לביצוע שינויים ביער לטובת הגברת יציבותו באירועי קיצון עתידיים.

שיקום היער לאחר השריפה הינו תהליך שמטרתו להשיב את היער לתפקוד מירבי על מנת לספק את כלל שירותי המערכת שלשמם היער מנוהל. תהליך זה דורש מערך תוכניות מתאים, המבוסס על סקרים יערניים, ניטור הדינאמיקה של המערכת האקולוגית ופירוט שלבי הפעולה השונים בטווח הקצר והארוך. בהגדרת מטרות ויעדים ברורים לשיקום היערות, ניתן לאפיין את רמת ההתערבות בתהליך השיקום וכנגזרת, גם את פעולות השיקום המדויקות. כלל פעולות הממשק יתבצעו על בסיס סדרי עדיפויות הנקבעים מראש.

השלב הראשון של תוכנית השיקום מתבצע בתקופה של עד שנה לאחר השריפה. בשלב זה

בניגוד למלחמת לבנון השנייה, מטחי הטילים אופיינו ביירוטים של מערכות ההגנה ובעקבות כך נוצרו מוקדי שריפות רבים ביער. בנוסף, כאמור, חלק משטחי היערות היו סגורים מסיבות ביטחוניות ולא התאפשר לצוותי הכיבוי של קק"ל להיכנס ליערות, כמו ברעם או הרי נפתלי, ולהילחם בשריפות. ביער ביריה, לרוב, ניתן אישור בטחוני לצאת לפעולות כיבוי, כמו גם לטייסות כיבוי להצטרף למאמץ וכך נמנעו ביער שריפות קשות ונרחבות בהרבה. סה"כ נשרפו למעלה מ-15,000 דונם של יערות בניהול קק"ל בתקופת המלחמה.

כיום, לאחר שעונת השריפות מאחורינו, ולקראת עונת הקיץ, בתקווה שתהיה רגועה יותר וללא שריפות משמעותיות, אנו בתחילתו של תהליך השיקום. בהתאם לתורת ניהול היער החדשה, ובהמשך למסמך שיקום יערות לאחר אירועי קיצון, השתרשה ההבנה בקק"ל כי בעקבות אירועי קיצון, כדוגמת שריפות, יש לפעול באופן בו ההתערבות בתהליכים הטבעיים תהיה מושכלת

החזית הצפונית של מלחמת חרבות ברזל, אמנם הורגשה ביתר שאת החל מחודש מאי 2024, אולם ביערות הצפון היא נפתחה כבר מהיום הראשון של המלחמה, כאשר ההשפעה על היערות באה לידי ביטוי בצורות ובעוצמות שונות.

מיד עם פתיחת המלחמה בדרום, נכנסו כוחות רבים של צה"ל ליערות הצפון, נפתחו צירים, נסללו דרכי מילוט מהיישובים, הוקמו מוצבים, מטווחים, מחפורות ועוד. השטחים הפתוחים הפכו ל"שטחים סגורים", ומבחינת קק"ל, לא ניתן היה להמשיך ולנהל את יערות כבשגרה. לאורך השבועות הראשונים של המלחמה, פרצו מספר שריפות קלות, שנבעו בין השאר גם מפעילות צה"ל, אולם רוב החורף עבר ללא אירועי שריפה משמעותיים. המתקפה הקשה של חיזבאללה על צפון הארץ החלה דווקא עם סיום החורף ותחילת עונת השריפות. באמצע מאי 2024, ולמשך כ-7 חודשים, תחת מטחי טילים ורקטות כבדים, נעצרה כל הפעילות השגרתית של קק"ל בצפון והוסבה בלעדית לטובת לחימה באש.

חברת ריגנט תאורה

מתמחה במתן פתרונות חדשניים לתאורת חוץ לאדריכלי נוף וגנים

עמוד שני | B.Success

גינצבורג 10, ראשון לציון | טלפון 03-962-2970
www.regentlighting.co.il | www.regent.ch

שנים לאחר השריפה. בחלק הראשון של שלב זה מצב היער וחומרת הפגיעה מהשריפה, תתחיל להיבנות תוכנית רב-שנתית לשיקום הצומח ופעולות ארוכות טווח נוספות.

תוכנית השיקום הרב-שנתית תגדיר עקרונות לשיקום היערות לשם החזרת היער לתפקוד מלא בהתאם למטרות ויעדים ברורים, כל זאת תוך שמירה על המטרה הכללית - יצירת יער בר-קיימא בעל חוסן גבוה ועמידות להפרעות קיצון עתידיות. תכנון שיקום הצומח מתבצע בקווים כלליים תוך חלוקת השטח המיועד לשיקום ליחידות שטח גדולות מוגדרות ובעלות פרמטרים קבועים, כמו ייעוד שטח יערני, תצורת צומח רצויה, ערכי טבע ומורשת ועקרונות תכנון קליטת קהל. בין השאר, התוכנית תתייחס לאתרי מורשת נוף ואתרים ערכיים אחרים שנחשפו בעקבות השריפה, כולל הגדרת שטח האתר ובחירת הממשק המתאים.

השלב השלישי והאחרון של תוכנית השיקום הכללית הוא למעשה תכנון מפורט של שיקום הצומח ויישום של התוכנית בשטח. חלק זה יתבצע בטווח הזמן הארוך - החל מארבע ועד עשרים

מתמקדים מנהלי השטח בסקרים הכוללים מיפוי כללי של היקף השריפה, כמו גם הערכת עוצמת השריפה, כיום נמצאים בידי קק"ל כלי חישה מרחוק ברזולוציות מרחביות וטמפרטורות גבוהות, להשגת תוצרים אלו. בנוסף, מתבצעים טיפולים במפגעים בטיחותיים באופן מיידי קרוב ככל הניתן למועד השריפה. טיפולים אלו כוללים הסרת עצים שרופים ומסוכנים בקרבת דרכי קהל (דרכי נוף, סינגלים, שבילי הליכה), חניונים ואתרי קליטת קהל. כמובן, שכל פעולה להפחתת סכנת שריפות תתבצע באותו חלקן זמנים ובעדיפות גבוהה.

השלב השני של התוכנית מתייחס לטווח הזמן הבינוני, כלומר החל משנה ועד ארבע שנים לאחר השריפה. בדומה לשלב הראשון, גם שלב זה נפתח בסקר לבחינת חומרת הנזק והפגיעה בעצים. לאחר מכן, תיבנה תוכנית לטיפול בעצים השרופים, תחת סדרי עדיפויות ברורים, הכוללת התייחסות לייעודי השטח, חומרת הפגיעה, נגישות השטח, מידת הנצפות, ושיטות הפעולה. תוכנית הפעולה לטיפול בעץ השרוף יכולה להתפרס על מספר שנים ותשתלב בתוכניות העבודה הרב-שנתיות לדילול היער, הנבנות בשגרה. במקביל

השלב השלישי והאחרון של תוכנית השיקום הכללית הוא למעשה תכנון מפורט של שיקום הצומח ויישום של התוכנית בשטח. חלק זה יתבצע בטווח הזמן הארוך - החל מארבע ועד עשרים

אלי חפוטה מנהל אזור גליל עליון וגולן בקק"ל.

ציפוי כורכרי כשטכנולוגיה וטבע נפגשים

ציפוי כורכרי ליציקות, רצפות ושבילים

ציפוי כורכרי לקירות בגוון טבעי

ציפוי כורכרי בהתזה

ציפוי כורכרי לקירות בגוונים

החומר מסופק
מוכן לשימוש

קל ונוח
ליישום

מחליף את מערכת הטיח
/ ריצוף באלמנט

חסכון ניכר בעלויות
בהשוואה לחיפויים
קשיחים אחרים

מכון התכנים הישראלי
1981

מכון התקנים הישראלי
התקן הישראלי ת"י 1920 חלק 1

המוצר עומד בדרישות תו תקן ישראלי (ת"י) 1920, חלק 1

למידע נוסף ולהזמנות חייגו: ***6167**

לצפייה ולהורדת קטלוג ממוחשב: www.readymix.co.il

פירוא REWILDING של מרחבים טבעיים ופתרונות מבוססי טבע, במרחב העירוני ובשטחים פתוחים

אדריכל נוף ואקולוג ליאב שלם

איור טוביה קורץ יעוץ אקולוגי ליאב שלם, עבור חברת גני יהושע - עיריית תל אביב יפו

ברוכות החורף בין רכסי הכורכר, בתי הגידול החוליים בקרבת קו החוף, מרחבי צומח קרקעות החמרה ועוד. לכל בית גידול כזה מגוון צומח וחי אופייני לו. כיום על מרבית מרחבים אלו בנוי מטרופולין גוש דן ופרוסים שטחי החקלאות ותשתיות.

אתן דוגמה לכמה פרויקטים שבוצעו בשנים האחרונות בהם פעלתי בגישה זו להעצמה אקולוגית של המרחב והעצמת שרותי המערכת האקולוגית למתן פתרונות מבוססי טבע, בכדי למתן את השפעת אירועי הקיצון האקלימיים. לדוגמה, בפרויקט שבוצע עבור עיריית חולון בסמוך למשרד הרישוי על גבול העיר תל אביב, קילפנו את שכבת האספלט במגרש חניה אשר השתרע על פני 20 דונם, לכדי יצירת אתר טבע שוקק חיים ובו בריכת חורף ומתחם להשהיית נגר

האקוויפרים תחתם. כיום אזורים נרחבים אלו הם שדות חקלאיים מפולסים. עלינו לדמיין את נופי הביצות ובריכות החורף שהיו בפשט ההצפה הנרחב של הירקון ואת השקעים הלחים ולשאוף למקסם את מופעם הנופי. אנו זקוקים לשרותי המערכת האקולוגית הזו להשהיית הנגר ואת מרחבי החלחול להזנה של האקוויפר, כדי לחזק את חוסן ערינו מאירועי הצפה גדולים.

כדי להמחיש את המורכבות ועושר הטבע שהיו במרחב, צירפתי איור שצייר טוביה קורץ לשילוט בו אני משתמש להסבר על פעולות השיקום האקולוגי, אותן אנו מבצעים בחברת גני יהושע ובעיר. באיור ניתן לראות את הטבע הפראי והמגוון הביולוגי במרחב מישור החוף, מרחב זה מאופיין במספר בתי גידול, שרובם נדירים היום. בתי הגידול הללו נוצרו עקב השינויים הטופוגרפיים והמרחק מהים, שיצרו את המרובות בהן נוצרו

בעידן שינויי האקלים ומשבר המגוון הביולוגי בו אנחנו חיים כיום, צפיפות הערים והלחץ על המערכות הטבעיות יוצרים מצב המחייב אותנו לא רק להגן על הטבע הנותר כיום, אנחנו גם צריכים לפעול לשקמו, ואף לעתים ליצור תשתיות טבע ולפרא שטחים יש מאין. סקרי הטבע המבוצעים כיום בערים רבות, מצביעים על מערכות טבעיות ואי-טבע שרדו בערים, אך במרבית המקרים מצבם האקולוגי ירוד.

פעמים רבות נשאלת השאלה לאיזה מופעי טבע אנו מכוונים? הגישה בה אני דוגל היא, כי נקודת הבסיס הינה התקופה טרום העידן החקלאי, לשאוף לשקם את הטבע למופעו המקסימלי הבראשיתי. גישה זו תאפשר לראות לדוגמה, את המרחבים הגובלים בנחל הירקון שהיוו מערכת חיה שידעה בעבר להכיל את כמויות הנגר הגבוהות במרחבי פשט ההצפה ולחלחל ולהזין את

▲ מגרש חניה בחולון, לפני תהליך השיקום

▲ יצירת בריכת נחל ואיים והעשרת המורכבות המבנית של גדות האתר בסמוך לגשר המכביה בגני יהושע. צילום בזמן עבודות הערר

כפתרון מבוסס טבע. הפרויקט תוקצב ברובו על ידי הקרן לשטחים פתוחים. אזור זה ממוקם בשקע טופוגרפי בו אירעו בעבר מספר אירועי הצפות. מרבית הנגר מגיע מאגן הניקוז המקומי ומנקזי הכביש הקרובים (יעוץ ההידרולוגי, חברת DHV). המערכת ההידרו-אקולוגית פועלת כך, שהנגר המזוהם המגיע בתחילת החורף, לא נכנס לשטח הבריכות. לאחר ארוע הגשם הראשון המשמעותי, נפתח המגוף ומי הגשמים זורמים לכיוון הבריכות. הבריכה הראשונה הנה בריכת סינון נגר, לאחריה עובר הנגר לבריכת שיקוע ובאובר פלאו זורם לבריכת החורף החדשה. עודפי הנגר הנקיים מבריכה זו זורמים לבריכת החורף הוותיקה שהשתמרה במקום. באתר נעשה שימוש חוזר במצעים שהיו תחת משטחי האספלט. קרקע החמרה שנחשפה תחת המצעים שימשה לשיקום הצומח המקומי ויצירת הטופוגרפיה, שכבת החרסית שהתגלתה תחת שכבות האספלט במקום איפשרה את היקוות המים לפרק זמן של למעלה מחצי שנה, מה שאיפשר את קיום בית הגידול הנדיר של בריכת החורף.

▲ לאחר תהליך השיקום המרחב מתפקד כאתר טבע פעיל של בריכת חורף. תכנון נופי וליווי אקולוגי: ליאב שלם

▲ מגוון מיני הצומח שהושבו למתחם עשר טחנות בגני יהושע

▲ "נקודת טעינה" לסדנאות ופעולות רגיעה, בבריכת החורף אותה יצרנו יש מאין, בגני יהושע במתחם ראש ציפור. צילום: ליאב שלם

סביב האתר הוסדרו שבילי הליכה, מרחב דק לפעילויות מרגוע ואירועי קהילה, וגבעות תצפית אשר יוצרות ניתוק ויזואלי מהמרחב העירוני הצפוף.

כבר בחורף הראשון הבריכות התמלאו ומשכו אליהן מגוון רב של עופות ודו-חיים ומגוון סרטנים וחסרי חוליות המאפיינים בריכות חורף. סביב הבריכה נורעו פרחי בר בשיתוף הקהילה ובתי הספר הקרובים (ליווי בוטני בתהליך השיקום והתחזוקה התקבל מעופר הוכברג ממעבדת שלף).

היופי בתהליך השיקום שבוצע באתר הינו לא רק השיקום האקולוגי, אלה גם האפקט התרפויטי של הטבע כמרחב מרפא לתושבי הסביבה. הטבע מביא עימו חיזוק קהילתי, מרחבי רגיעה ושקט לתושבים בעיר הסואנת. כיום הפרויקט קיבל תקצוב נוסף מהקרן לשטחים פתוחים ועתיד להתחבר אל בריכת החורף של דרום תל אביב.

▲ רחוב דרזנר לפני עבודות השיקום האקולוגי

▲ נחל עינת, מראה האתר לפני עבודות הרחבת הנחל ושיקום בתי הגידול. צילום: ליאב שלם

פעולות שיקום ויצירת מרחבי טבע יש מאין בוצעו גם במספר מקטעים לאורך נחל הירקון בגני יהושע בתל אביב. בשנים האחרונות הוקמה בראש ציפור בריכת חורף יש מאין על ידי הבאת שכבת חרסית ושיקום השקעים הלחים. כיום מהווה הבריכה אחד מאתרי הטבע העשירים אקולוגית בעיר. העשרה אקולוגית בוצעה על גדות הנחל בפארק במתחם עשר טחנות ששוחזר, וכיום בנוסף במספר מקטעים ליד גשר המכביה. בפעולות השיקום אנו מפנים מינים פולשים ודומיננטיים ובכך עוזרים לצמחים המוחזרים להיקלט.

אתר טבע נוסף שוקם בצפון העיר על ידי עיריית תל אביב בסמוך לרחוב דרזנר, מרחב של בריכת החורף באקופארק גלילות, בו הפכנו שטח מופר בסמוך לנחל אחיה לאתר טבע עירוני קהילתי. יצרנו מחדש את השקעים הטופוגרפיים, המרחב ששוקם מורכב מ-5 בריכות שחלקן מהוות בריכות חורף וחלקן שקעי אחו לח.

▲ רחוב דרזנר אחרי עבודות השיקום הנופי והאקולוגי

▲ מראה בית הגידול הביצתי לאחר עבודות השיקום הנופי והאקולוגי. תכנון נופי: ליאב שלם

ליאב שלם אדריכל נוף ואקולוג - אקולוג חברת גני יהושע - עריית תל אביב יפו

▲ נחל באר שבע והבקעה - הכפר א-רוזיס

נופי הסכמה בבקעת באר שבע

אדריכל אורי רייכר, אדריכלית נוף מתניה ז"ק, אדריכלית מרב מורד

תוכנית האב מציעה לקדם במשולב פרויקטים של תשתיות סביבה, תחבורה וקישוריות, שיקום סביבה פתוחה ובנויה, פיתוח חקלאות, עסקים מקומיים ותיירות, מרחבים ציבוריים פתוחים ובנויים, וקידום חברה וקהילה. התכנון אינו היררכי - השיטה היא הנעה של תהליכים מקומיים ואזוריים, במקום לחכות להחלטות ממשלה מלמעלה במסגרת מהלך אחד של פתרון גדול. התוכנית מתמקדת בפרויקטים אזוריים - מקטנים כדוגמת מרחבי למידה לתלמידות וסטודנטיות, ועד גדולים כהשבת טבע בהיקפים של עשרות אלפי דונמים. לדוגמה - במקום לסמן את כל השטחים האפשריים לשימוש כמרחב אגרו-וולטאי בעתיד הרחוק (כ-150,000 דונם), סומנו רק השטחים עליהם כולם יכולים להסכים כיום - כ-18,000 דונם. מטרת התוכנית היא להניע תהליכים, ובעתיד, באמצעות השיתוף המתמשך

שבדרך כלל פחות מיוצגים, בעיקר נשים ונערות. השיתוף יחד עם אורית ברוור בן דוד, כלל סדנאות יצירה, סיורים משותפים ופרקטיקות נוספות. השיתוף החל עם, וכחלק, ממיפוי המצב הקיים - כדי ללמוד על השטח, כדי לשמוע רעיונות ועל מה שנדרש לטיפול מבחינתן. בסופו של דבר, מטרת השיתוף הוא להתחיל ולבנות קהילות סביב המרחבים הציבוריים - פתוחים ובנויים, בקני מידה שונים. בנוסף לתושבים ולמשפחות החיים בעשרות כפרים, פועלים במרחב בעלי עניין רבים, ממשלתיים ואזרחיים - רשויות מקומיות, גופים ממשלתיים שונים, גופים ירוקים, משרדי ממשלה, עמותות, חברות תשתית, ועוד. פיתחנו מנגנון שעובד במספר ערוצים לתיאום בין כל בעלי העניין, לטובת ניסוח התכנון ויישום פרויקטים. תוכניות הפרויקטים, שהם התוצר העיקרי של התוכנית, נולדו מתוך שיתופים אלו.

בעבודות המשרד עולה לא פעם השאלה - כיצד מרחבים של טבע משוקם, עם פחות שימושים ואייקונים עיצוביים, יכולים לגשר בין אוכלוסיות וקהילות שונות. בעיקר כאלו שנמצאות במתח מובנה - היסטורי, פוליטי, דתי, חברתי, כלכלי. זה תמיד היה רלוונטי, אך עתה ביתר שאת.

בשנה וחצי האחרונות המשרד יוזם ומקדם פרויקטים של שטחים פתוחים בבקעת באר שבע, כיישום של תוכנית אב שהכנו לשטח הגלילי בנגב המזרחי - מרחב הכפרים הבדואים הלא מוכרים, מעל כחצי מיליון דונם. זהו אזור הסייג ההיסטורי, בין באר שבע, ערד ודימונה. זהו השטח הגלילי הגדול בארץ, והיחיד עם אוכלוסיה משמעותית - כ-70,000 תושבים, כאמור בכפרים לא מוכרים. ללא רשות אחראית (להבדיל משטחים גליליים אחרים, כמו נתב"ג), זהו גם סוג של "מרחב קצה" פנימי, עם מחסור חמור בתשתיות ותיפקודים ציבוריים.

עקב המצב הייחודי של השטח, להבדיל מתכנית שמנסחת תמונת עתיד ממנה נגזרים הפרויקטים בשלבים השונים, כאן תמונת העתיד היא פתוחה, והדגש הוא על פרויקטים מוסכמים שיכולים לפעול בכל תרחיש עתידי. יחד, הם מהווים נופי הסכמה. התוצר הוא תהליך, ולא תשריט.

תוכנית האב נוצרה מתוך בניית תהליך משותף עם הקהילות השונות ועם בעלי עניין רבים, ושיתוף רב-פנים זה מעצב גם את הפרויקטים המפורטים המקודמים. שיתוף הציבור התמקד בקהלים

שא עיניך לשמיים יובל קדוש

שא עיניך לשמיים,
זָפֵן מחשבות טובות,
שא עיניך לשמיים,
זָפֵן מעשים טובים,
זָפֵן זָפֵן אנשים טובים.

עליות וחדרים,
קח ללב דברים טובים,
אל תשמור מחמאות בלב,
תגיד, אני אוהב.

שא עיניך לשמיים....

בשורות טובות
האדם הוא מזמין
יגעת, מצאת, ניסית,
תאמין, תאמין.

שא עיניך לשמיים...

תמרק הילתך,
בליל לבנה,
יברכך האל וישמרך,
משנה לשנה.

שא עיניך לשמיים,
זָפֵן מחשבות טובות,
שא עיניך לשמיים,
זָפֵן מעשים טובים,
זָפֵן זָפֵן אנשים טובים.

Reconcrete®

תצפית הים, בת ים | ברוידא מעוז אדריכלות נוף

Parkways®

גן דקר, בת ים | אב אדריכלים

Parkways®

גן נורדאו, בת ים | אב אדריכלים

Parkways®

פארק ש"י עגנון, בת ים | ת,מ,א אדריכלים

▲ שיתוף ציבור מעצב, משלב המיפוי, בסדנאות וסיורים

בטון טכנולוגי

בטון בר-יימא

עוחד בתקנים

תו איכות

מוכנש

מיצור בישראל

הדרכות | חיפוי קרקע אקולוגיים | R&D בטון בר קיימא

04-6415541 | 052-7730044 | מושב נהלל | studiobeton@012.net.il | www.studio-beton.co.il

ליווי מקצועי
ושירות אישי
החל משלב
התכנון
ועד להקמה

50 שנות

נסיין חדשנות

יצירתיות ואיכות

שדרגו את הפרויקטים שלכם - צרו קשר לקבלת הקטלוג החדש שלנו

לסדרת המתקנים החדשה שלנו - סרקו את הקוד

info@fibran-online.com
www.fibran.co.il

052-6388134
09-8614960

מתמקד בשני ערוצים: בהיבט הנושאי - עבודות הכרחיות ודחופות כדי לחולל שינוי וכבסיס לפרויקטים אחרים - תחבורה ציבורית בקייל האחרון, מרכזים ציבוריים אזוריים, מרכזי מיקרו-תעשייה. ובהיבט הגיאוגרפי - התמקדות בבקעת באר שבע.

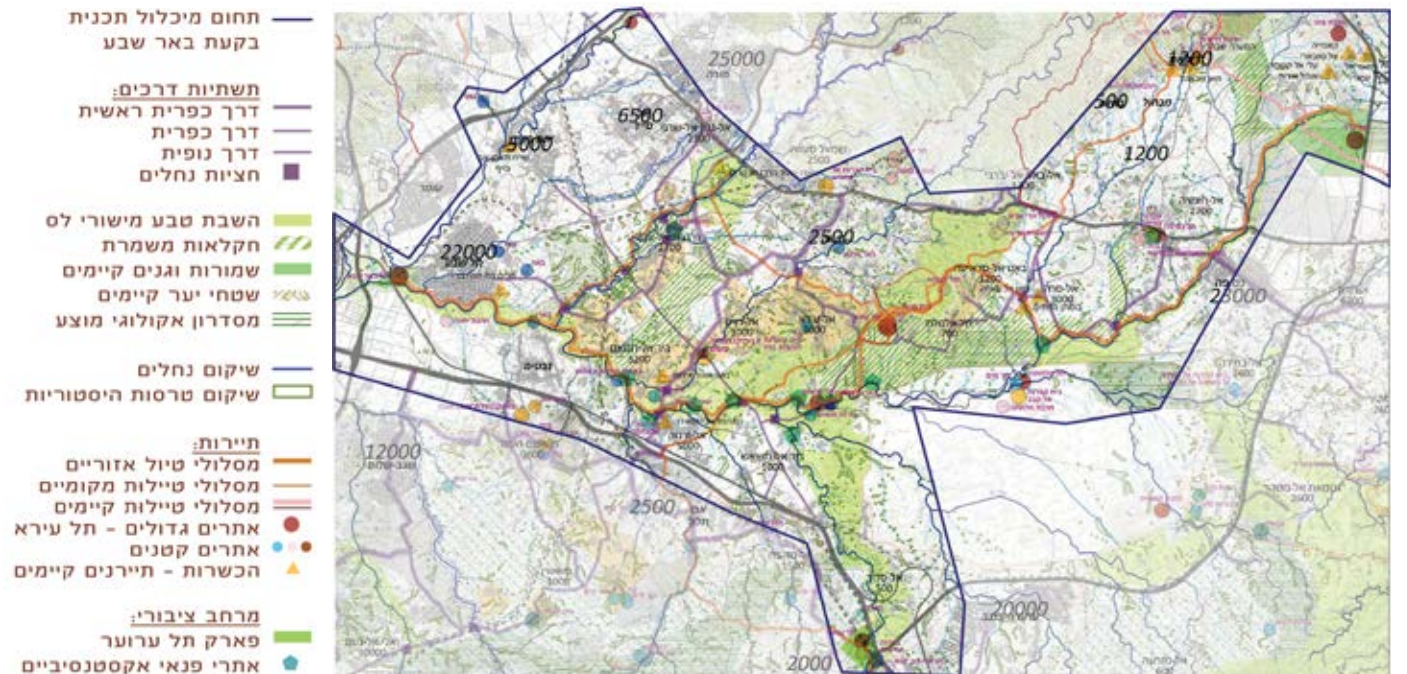
בקעת באר שבע היא הצומת המקשר של השטח הגלילי ומרחב הכפרים הבדואיים - מבחינת אוכלוסיה, מבחינה נופית, אקולוגית, ותיפקודית. התחדשות אזורית-נופית של הבקעה דורשת פרויקטים משולבים באופן הוליסטי - אי אפשר להפריד בין ניקיון פסולת, שיקום נחלים, והנגשה לציבור. כל אחד תלוי בשני. כך לדוגמה, אנו מנסים לקדם היום פינוי פסולת קיימת לאורך נחל באר שבע - רובה פסולת בניין שמגיעה מכל הארץ. יחד עם יועץ הפסולת נעם אייזנר, בוצע לראשונה מיפוי ואומדן עלויות לניקוי כל הבקעה. הניקוי

של הציבור ובעלי העניין, לנסח ולאפשר שלבים נוספים. כך נשזרים ביחד פרויקטים של פיתוח ושימור, בניין ופיתוח, פרויקטים אזוריים ומקומיים, לרשת של שיתופי פעולה. הרשת מתפתחת מתוך התחדשות אזורית-נופית - מושג שפיתחנו בעבודה על שילובים נופיים, במסגרת "ישראל 100", בו בחנו את הפוטנציאל להתחדשות המרחב דרך הנוף, מהאזור אל פנים העיר.

מנגנון היישום של כל תוכנית פרויקט מוטמע כבר בתכנון - בעלי העניין, מקורות המימון, שלבי התכנון המפורט והביצוע. זה למעשה הרגע שאנחנו נמצאים בו עתה, כאמור בשטח גלילי עם סמכויות ממלל חסרות רבות. כאן נכנס תפקיד אדריכל הנוף כיום, מקדם ומנהל פרויקטים ציבוריים וחברתיים. קידום הפרויקטים כיום

▲ עיזבה של האני אל-הואשלה, בתקופת מרעה השלפים בשדות הדגן, במישורי הלס של הבקעה

▲ בקעת באר שבע - תכנית משולבת

צוות התוכנית: ניהול, תכנון, נוף - ז"ק רייכר | חברה, שיתוף ציבור - אורית ברוור בן דוד | אקולוגיה וסביבה - ecologywise | תיירות - רז ארבל, שי יכל | פסולת - נעם אייזנר | כלכלה - חקלאי-נוימן | תחבורה - מורן הנדסה | בנוסף אנו מבקשים להודות למספר רב של מומחים שתרמו מזמנם לתוכנית, רבים מכדי לפרטם במסגרת זאת.

אורי רייכר הוא אדריכל, שותף בסטודיו ז"ק - רייכר.

מתניה ז"ק היא אדריכלית ואדריכלית נוף, ראש התכנית לאדריכלות נוף בטכניון ושותפה בסטודיו ז"ק - רייכר.

מרב מורד היא אדריכלית ומתכננת ערים, מובילת תכנון אזורי. הקימה וניהלה את אגף התכנון, באשכול נגב מזרחי, מרצה בבית הספר לאדריכלות במכללת סמי שמעון בבאר שבע.

אדריכל, תכנן את החלום שלך, אנחנו נגשים לך אותו.

תוחמי האלומיניום הטובים בעולם
למפגש מושלם בין מגוון חיפויים על קרקע וגגות

ניהול נגר עירוני
עפ"י דרישות מנהל התכנון

ביצוע גגות ירוקים
לעומסים עד 235 טון למ"ר

גנרון היא היבואנית והמשווקת המובילה בישראל במתן פתרונות מקיימים לפיתוח תשתיות גינון, פיתוח נוף וסביבה עם התמחות בגגות ירוקים, טיפוח תת-הקרקע של העץ בעיר, ניקוז וניהול נגר עירוני.

בסל מוצרינו עשרות מוצרים ייעודיים הנמצאים בשימוש תדיר במפרטים של אדריכלי בניין ונוף, מתכננים, מהנדסים ויזמים ברחבי הארץ. מוצרינו, חדשניים וייחודיים, נבחרים בקפידה - תוך התאמה לצרכי הלקוחות ולצרכי הסביבה.

גנרון
גגות ירוקים • פתרונות לסביבה מקיימת

גנרון היא הנציגה הבלעדית בישראל של היצרנים המובילים בעולם בתחומם:

DuPont™ • Optigreen • GreenMax • Permaloc • Bontecgeo® • Atlantis • TreeBuilders

למידע, פרויקטים ומגוון לקוחותינו בקרו באתר www.ganron.co.il

04-9841572 | 050-5321705 | info@ganron.co.il

950
יותר לקוחות מרוצים

155,000 מ"ר
יותר תשתיות פיתוח
וגינון גגות ירוקים

35
יותר שנות נסיון

תכנון רב-שכבתי בנחל ציפורי מהפרט לתכנון אגני ובחזרה

אדריכלית נוף טלי דינור

פרויקט שיקום נחל ציפורי נולד מתוך תחרות תכנון שיזמה יד הנדיב, שבה זכתה רנ"ק, במטרה ליישם ולהדגים שיקום כולל לנחל הן מההיבט האגני והן מההיבט האינטגרטיבי. מטרת הפרויקט היא שיקום נחל ציפורי לכל אורכו, תוך כדי יצירת תועלות אקולוגיות, חברתיות וכלכליות לאזור ובהסתכלות רב-תחומית. אופן יישום גישת התכנון חייב, כי בכל פעולה בפרויקט יובאו בחשבון מכלול ההיבטים הרלוונטיים בתחומי מים, אקולוגיה, תיירות, חברה וקהילה ועוד.

נחל ציפורי הוא אחד מיובליו הגדולים והחשובים של נחל הקישון. זהו נחל איתן ברובו שאורכו 32 ק"מ. אגן הניקוז של נחל ציפורי משתרע על שטח של כ-290 קמ"ר בחלקו המרכזי והמערבי של הגליל התחתון. מרכיב חשוב נוסף, שהינו חלק מהתפיסה של התכנון האגני, הוא יצירת שותפויות במרחב וברמה הארצית. על כן, רשות ניקוז ונחלים קישון ויד הנדיב, יחד עם שותפים נוספים, בחרו סדרה של פרויקטים במרחב, במטרה לשקם את נחל ציפורי ומעונותיו, מקטע אחר מקטע, מהמעלה ועד המורד. לפי סדר קדימויות וזמינות תקציבית וביצועית.

טיפ #1: אחת החוזקות המשמעותיות של הפרויקט הינה צוות יועצים מומחים רחב, מהשורה הראשונה בארץ, מדיספלינות שונות וביניהן: אקולוגיה, הידרולוגיה, אדריכלות נוף, כלכלה, תיירות, חקלאות, נגישות, ארכיאולוגיה ומורשת ויועצי תוכן.

משרדנו זכה להתוות את החזון לפרויקט כחלק מצוות התחרות המצומצם, בהובלת אדר' נוף מיכל בן שושן, משרד לרמן-בן שושן עיר, אזור, נוף, מאז, בשש השנים האחרונות כאדריכלי הנוף של התוכנית האגנית, הובלת התכנון של 'מתחם 4' (חלקו המורדי של הנחל) ותכנון מפורט לביצוע של פרויקטים רבים במקטע שבין טחנת הנזירים ועד פארק רכסים (אחד המקטעים המרשימים, העשירים, והיפים ביותר בנחל ציפורי).

איך חווה המטייל את הגישה האגנית?

כשאנחנו מטיילים לאורך הנחל, כשאנחנו יושבים לפיקניק במבואת הכניסה, מה החלק של התכנון בראייה האגנית בחוויה שלנו? איך הוא בא לידי ביטוי? נסקור כאן שלוש פינות חמד בנחל ציפורי על מנת להכיר את "מאחורי הקלעים" התכנוני שלהן.

מבואת ראס עלי | מוקד כניסה, תצפית, המסרה וחיבור לקהילה

מבואת ראס עלי ממוקמת על גבעה בנוף ייחודי, כשנחל ציפורי זורם בנפתול סביבה. המקטע

כל אלה תוכנו בעקבות מהלכים מקדימים, כחלק מתהליך התכנון בראייה האגנית:
תוכנית אב למתחם הניחה חזון ליצירת "פארק הטחנות", אשר כללה בין השאר הגדרה של המבואות הראשיות והמשניות, דיוק מוקדי עניין ופרוגרמה שלהם, אזורי חניה, מערך השבילים.

פרויקט שפה עיצובית אגנית אשר הגדיר אחידות פרטים, חומרים ושילוט למכלול פרויקטי הפיתוח, במטרה לחזק את ה'תודעה האגנית' עבור תושבי המרחב והמבקרים ולייצר

▲ תוכנית אב פארק הטחנות

▲ שפה עיצובית אגנית

▲ פיתוח למרגלות טחנת הנזירים

▲ שילוט הכוונה

“סדור” - מן הכלל אל הפרט, אבל בו בזמן גם בסדר ההפוך. ביצוע פרויקטים שונים במרחב במקביל ליצירת תוכנית אגנית ותוכניות אב מתחמיות, על ידי אותו צוות יועצים, התברר כיעיל מאוד. התובנות “מהשטח” הצליחו להשתלב בעבודה הכוללת, להזין ולשפר אותה כל הזמן. הפרויקט ממשיך לקרום עור וגידים, לייצר עוד ועוד פעולות חשובות של שיקום ופיתוח, שצומחות מתוך החזון האגני, אשר מספק ידע, תובנות והשראה לכולנו.

התכנון של המרחב הזה, אשר משובץ שדות של חקלאות מסורתית וקשר עמוק של התושבים אל כל פינה, לא יכול היה להתקיים ללא תיווך וחשיבה של win-win שהולידה תכנון שמשרת את כולם.

מה לקחנו מהפרויקט?

תהליך התכנון של פרויקט ציפורי מעניין וייחודי, לא רק משום שהוא פרויקט עתיר תקציב המלווה על ידי צוות יועצים רחב מהשורה הראשונה, אלא כיוון שהגישה האגנית המשלבת התבטאה בתכנון

פרויקט מרלין | מוקד הצפה, שיקום, מחקר וחינוך

פשט ההצפה הלימודי בפרויקט מרלין תוכנן כפינת חמד קולטת קהל, שמטרתה לספר, ללמד ולהדגים את נושא פשט ההצפה בנחלים. תכנון אזור פשט הצפה ובית גידול לח כלל גם פינת ישיבה, כיתות חוץ, אזור למדידת מים, תיבות קינון, נטיעות ושיקום צמחי מותאם לבית הגידול - כל זאת באזור המוצף באירועי שיא. הפיתוח מהווה תשתית למדע אזרחי, לחינוך ולהדגמה. הפרויקט הינו חלק מפרויקט גדול יותר של הצפה (שבוצע בשנתיים האחרונות), שבו מאגרו בריכת דגים נטוש הוסב לשטח ויסות גדול לצד נחל ציפורי.

כיצד נולד פרויקט ויסות בהיקף גדול? שטח לויסות ואיגום אותר במסגרת תוכנית האב לנחל קישון, נוצרו שותפותות והסכמות עם המחזיקים בקרקע, קיבוץ רמת יוחנן והמועצה האזורית. ראשית התכנון היתה באמצעות חיבור לתקציבים בינלאומיים - פרויקט מחקר של האיחוד האירופי.

מבואת טחנת הנזירים | מוקד כניסה, שהייה והמסרה

טחנת הנזירים הינה אחת משמונה טחנות קמח היסטוריות לאורך נחל ציפורי ונמצאת כקילומטר מזרחית לראס עלי. הטחנה היוותה במשך השנים מוקד עניין מרכזי שמשך אליו מבקרים רבים, אך השטח המפותח למרגלותיה היה קטן מלהכיל את כמויות המבקרים, והחקלאים השכנים סבלו מאוד מלחץ הקהל ובפרט מכלי הרכב, שכן, שטח החניה שלה היה קטן מדי, צמוד מדי לטחנה ולנחל, באופן שהצר אותה. הזיהוי של הטחנה כמבואה משנית בתוכנית האגנית הביא לחשיבה מחודשת על ההתאמה בין הפוטנציאל הגדול של המקום לבין הפרוגרמה הקיימת בו, ובעקבותיו תוכנן המרחב שלמרגלות הטחנה מחדש.

שטח החניה ושטח עזוב לצידו הוסבו לשטחי מדשאות ופינות ישיבה, לצד שיקום מורפולוגי וצמחי של מקטע הנחל. בפרויקט שולבו אזור התכנסות לקבוצות ואזור חניה יעודי לפודטראק, ואיפה יחנו המטיילים? השאלה הזו קיבלה מענה בתוכנית תנועת מטיילים וקליטת קהל של המרחב, שהוכנה מבעוד מועד כפירוט לתוכנית האב האגנית, ובה סומנו מקומות חניה במבואת ראס עלי הסמוכה (ממנה ניתן להגיע בטיול רגלי לאורך הנחל) ובחניה חדשה שהוקמה בסמוך, אשר מרוחקת מהנחל במידה מספקת כך שהמטיילים יכולים להתחבר ממנה בהליכה קצרה (350 מ') אל הנחל ואל טחנת הנזירים.

טיפ #4: הרחקת מקומות החניה ממוקדי הביקור על מנת להפחית את העומס ולהשפיע על דפוס הביקור.

טיפ #5: הקשר ההדוק עם החקלאים, עליו אמון יועץ החקלאות, הוא אלמנט מפתח לפיתוח במרחב האגן לאורך כל שלבי התכנון והביצוע.

חווית ביקור משמעותית הנשענת על תפיסה של האגן כיחידה מרחבית רציפה המשכית. המבואה זכתה להיות המרחב הראשון שבו מיושמים מרכיבי השפה העיצובית האגנית, ועל כן שימשה כמרחב ניסוי שהמסקנות שלו הוטמעו חזרה במסמך הכולל ושיפרו אותו.

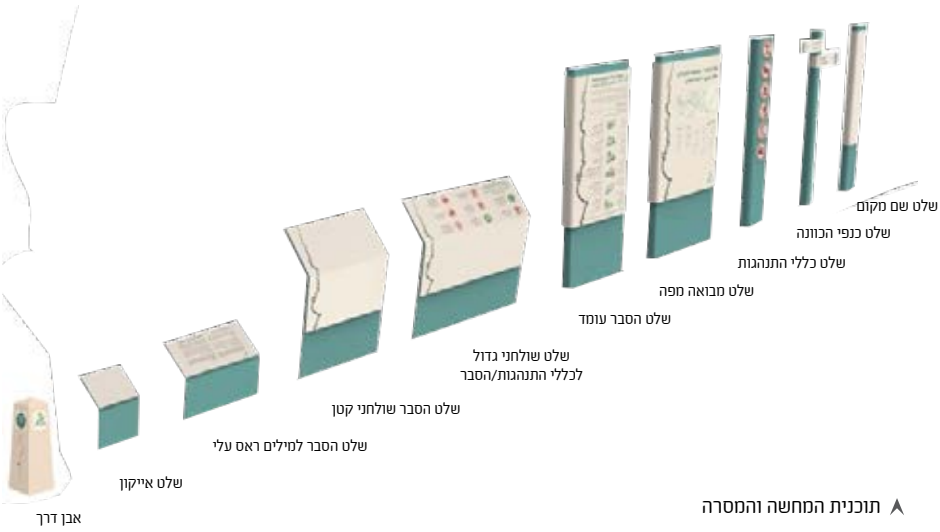
טיפ #2: פיתוח מכובד ומכבד ולא פיתוח מתגונן משיקולי ונדליזם.

תכנית המחשה והמסרה בנחל ציפורי אשר מנגישה את הידע והמסרים למבקרים.

שיתוף הקהילה המקומית בתכנון ובביצוע הינו מרכיב חשוב של הפרויקט לכל אורך הדרך. אחד היישומים היפים שלו היה ביצוע של פסיפסים שהוכנו יחד עם הקהילה המקומית ושולבו באחת מפניות הישיבה וכן בקצה השביל היורד אל הנחל, וכן סדרת מילים בעברית וערבית שהוטבעו בבטון לאורך מרפסת התצפית, על בסיס מילים שנבחרו על ידי ילדי בית הספר הסמוך למבואה שנשאלו “מהו נחל ציפורי בשבילך?”

עקרונות הנגשה נוסחו במסגרת התוכנית האגנית וקבעו את סטנדרט הנגישות בפרויקט לפי אזורים ושימושים שונים, וכנוצצה מכך הוחלט לפתח שביל נגיש המקשר בין המבואה לנחל ולאלמנטים נוספים במרחב.

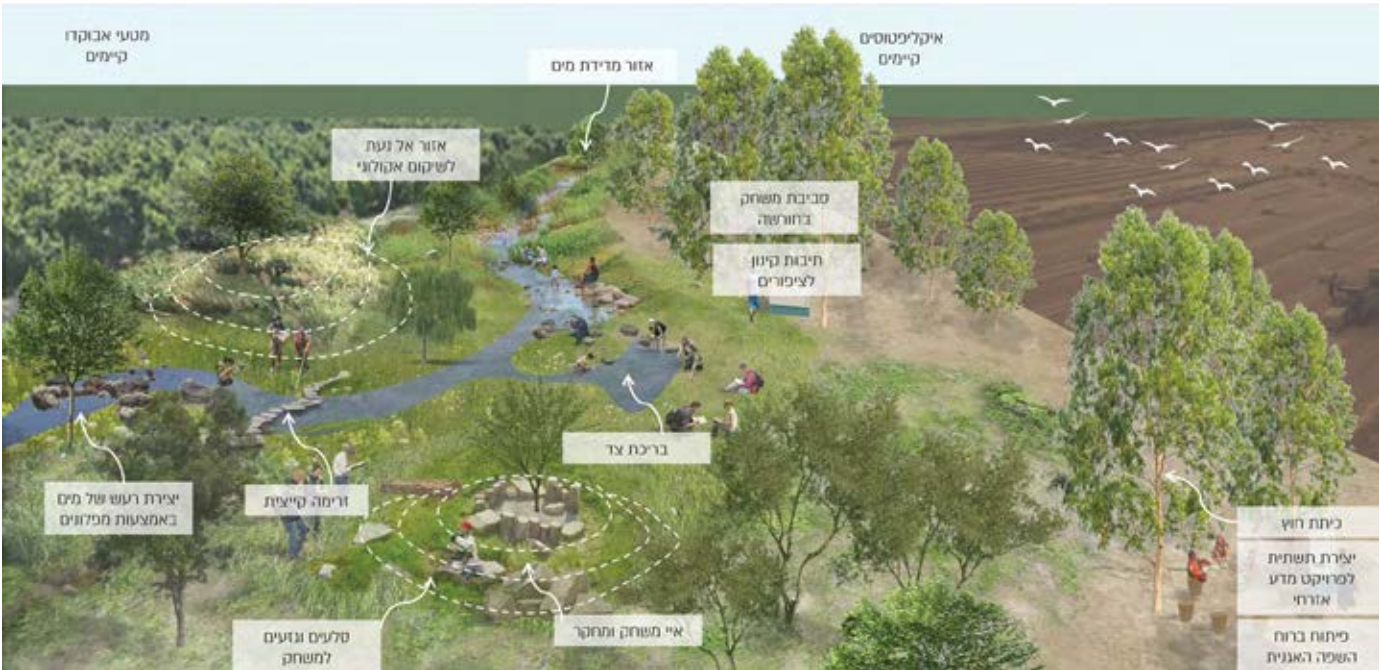
טיפ #3: ההסתכלות הכוללת השפיעה על מהות התכנון המפורט, ובו בזמן המרכיבים השונים שלו השפיעו בחזרה על התכנון המפורט לביצוע בשטח והן עודכנו “תוך כדי תנועה” - התאמה למציאות באתר, לקחים מהביצוע, מסקנות מניהול השטח ועוד.

▲ תוכנית המחשה והמסרה

▲ שילוב הקהילה המקומית

▲ הדמיה מוקד חינוך ומחקר, פרויקט מרלין

אדריכלית נוף טלי דינור, מנהלת שותפה במשרד נחלת הכלל בע"מ

מתכננים אחראים במשרד: טלי וקסלר, דר' דניאל מטקלף, דניה סלינגר, גל זאב | מזמין: רשות ניקוז ונחלים קישון

למידע נוסף ולהרחבה על השפה העיצובית האגנית: <https://landscape.tzipori.agma.org.il>

▲ השדרה והכיכר המרכזית - הצעת הזכיון

עיר הדממה

אדריכל נוף ירון צלניק

▲ סכמת השטחים הפתוחים - שלב המכרז

תפקידי כמנהל תכנון המועסק על ידי חברת שיכון ובינוי.

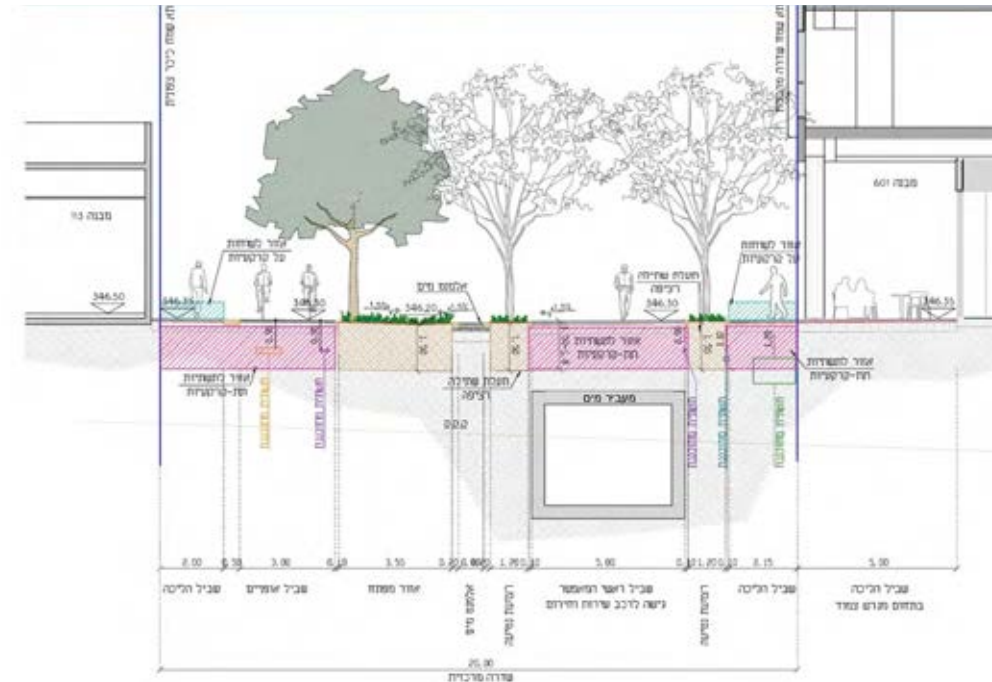
תכנון העיר נועד להבטיח משיכה של אוכלוסייה איכותית לדרום הארץ, בין היתר על ידי יצירה של סביבה נעימה וחדשנית הרחוקה שנות אור מהדימוי של רובנו לאיך נראה בסיס של גוף ביטחוני. בהתאם לכך היא מעוצבת כקמפוס טכנולוגי בסביבה מדברית.

את העיר תתכנן ותבצע (DB - Design Build) קבוצה עסקית אחת - שיכון ובינוי, במסגרת זכייתה במכרז כזכיון, שיכון ובינוי תהיה אחראית גם לתפעול ולתחזוקה למשך 26 שנים. זה מודל שנקרא PPP (Private Public Partnership), השם דגש על שילוב בין היכולות של המגזר הציבורי והמגזר הפרטי.

בימים אלו מוקמת עיר חדשה באזור הנגב. העיר תכלול מעל ל-450,000 מ"ר של מבנים וביניהם שזורים פארקים, מערכות תשתית מתקדמות ושדרות המיועדות להולכי רגל ורוכבי אופניים. העיר תכלול גם אלמנטי מים, פוד טראקים ואזורי שהייה המשלבים פרוגרמה חדשנית. כל אלו ירכיבו יחדיו שטח של מעל 2,500 דונם ויספקו אלפי מקומות עבודה.

אז אתם בטח שואלים - איך לא שמעתם על העיר הזאת?

הסיבה העיקרית - היא מיועדת למשתמשים ממשרד הביטחון ולכן הדממה היא חלק אינטגרלי מפרוגרמת התכנון. תחת מגבלות ביטחון המידע, אשתף אתכם בקצרה בהליך התכנון והביצוע ועל

▲ תיאום מערכות בשדרה המרכזית - שלב התכנון המפורט

שרטוט, פרטי פיתוח, נטיעות עצים וכד' ולוודא שקיימת המשכיות וקוהרנטיות של האלמנטים האלו.

השלד האקלימי

זמין העבודה שם דגש על תכנון המותאם לתנאי האקלים המורכבים במדבר - שמש יוקדת, מנעד טמפרטורות גדול ורוחות. כחלק ממסמכי המכרז יש מוספים כתובים העוסקים בהנחיות אקלימיות, מחשבוני לחישוב הצללה, טבלאות פרמטריות עם אחוזים של עצים ירוקי עד ונשירים וסטנדרט מפורט מאוד של אופן ההבטחה שהעצים שייטעו בקמפוס ייצרו מיקרו אקלים - החל מרשימת עצים, מרווחי שתילה ועד קריטריונים מפורטים לבתי גידול.

האתגר בנושא הזה מעניין לניתוח. מצד אחד, הכוונה של המזמין ברורה וזאת גם השאיפה שלנו כמי שאחראים לעיצוב המרחב. מצד שני, הגדרות המכרז גורמות לעתים לתכנון "אקסלי" לשם עמידה בדרישות ויש חשש לרידוד סוגיות תכנוניות מורכבות יותר, שהן העקרוניות באמת להצלחת תכנון הנוף. יתרה מכך, בשלב המכרז היתה נטייה של כל תחום לראות את עצמו כעצמאי בעוד במרחב הרחוב אנחנו צריכים לשלב את דרישות הנוף עם התשתיות המורכבות הנדרשות, דרישות כיבוי האש ותכנון גישה לצוותי התפעול. בכל אחד מהנושאים האלו, אותו זמין עבודה מגדיר דרישות קשיחות שמסכנות את הרציונל לסביבה עם נוחות אקלימית. לעתים זה יוצר מצבים אבסורדיים שעל פי הנחיות התכנון צריך

לשם השוואה, חריש - העיר האחרונה שהיוותה את פרויקט הבינוי המשמעותי ביותר בארץ - משתרעת על שטח של כ-980 דונם לעומת 2,500 הדונם של הקמפוס (יותר מפי 2.5). את חריש הקימו עשרות חברות קבלניות שונות ועל התפעול והתחזוקה שלה אחראית עיריית חריש על כלל אגפיה.

כלומר, לנו כמנהלי התכנון שמועסקים על ידי שיכון ובינוי ואחראים בין היתר על תוכנית האב, תחום הנוף, הכבישים, התנועה ותשתיות העל, יש תפקיד מפתח בהקמת העיר ואחריות כבדת משקל בהחלטות תכנוניות שישפיעו על אופן התחזוקה במשך עשרות השנים הבאות. לשם כך אנו עובדים עם צוות תכנון הכולל את המשרדים הטובים ביותר בתחום. מפתא מגבלות הביטחון המידע לא אוכל לציין את שמם.

כצוות התכנון של הזכיין עומדים בפנינו אתגרים רבים בסוגיות תכנוניות. אתמקד בשתי סוגיות עיקריות: השלד העירוני והשלד האקלימי.

השלד העירוני

העיר מבוססת על סכמה פשוטה שהוגדרה בשלב המכרז. הסכמה בעלת היגיון אקלימי, המיושם במספר ערים בארץ ובמיוחד בולט בתכנון הקיבוצי. מרכז העיר כולל את מבני הציבור וההסעדה, במערב אזור המגורים והפנאי ובמזרח האזורים הלוגיסטיים. בין כולם מחברת מערכת של צירי הליכה עם היררכיה של שדרה ראשית, שדרות משניות ומערכת של צירי תנועה אלכסוניים לקיצורי דרך (שהינם חלק מההצעה התכנונית של שיכון ובינוי בשלב ההצעה למכרז). הכוונה לייצר מרחב הליכתי, נגיש עם מעט מגבלות של קירות וגרמי מדרגות. בנוסף לידע העירוני הקלאסי, יש דגש על שימוש בפתרונות חדשניים הכוללים השכרה של תשתיות תחבורה קלה (תת"ק) ומערך היסעים פנימי בנוסף לבינוי המתוכנן.

האתגר שלנו כצוות בכך הוא משולש:

1. מאחר ואנחנו במתכנת של תכנון וביצוע (DB) קיים הכרח לביצוע של חלק מהמבנים והמתחמים בעוד חלק אחר בשלבי תכנון ראשוניים. כך שאדריכלי הנוף צריכים לוודא שהמרחב ההליכתי המזמין ממשיך להתקיים בעוד נתונים רבים חסרים.
2. העבודה בפרויקט היא בסביבת BIM (Building Information Modeling) וכידוע לכם תחום הנוף ותשתיות העל נמצאים בפער בנושא. אדריכלי הנוף ואדריכלי המבנים יחדיו צריכים לוודא שהפער הטכנולוגי אינו גורם לחוסר פתרון בממשק שבין הפיתוח למבנים שהוא נקודת תורפה תכנונית ממילא.
3. בפרויקט מעורבים שלושה משרדי נוף הרגילים לעבוד בשיטות עבודה מסוימות ובהיגיון שרטוטי שונה. בסופו של דבר, כדי לייצר מרחב רציף, היה עלינו לייצר סטנדרט משותף של

פטוריז הצללה ומתקני משחק בע"מ
paturiz.co.il | 054-4448146

ירון צלינק - אדריכל נוף ומתכנן ערים, מנהל תכנון בחברת תגל הנדסה אזורית וניהול, yaron.z@tagal.co.il

▲ מכלול נופש ויציאה למסלול טיול

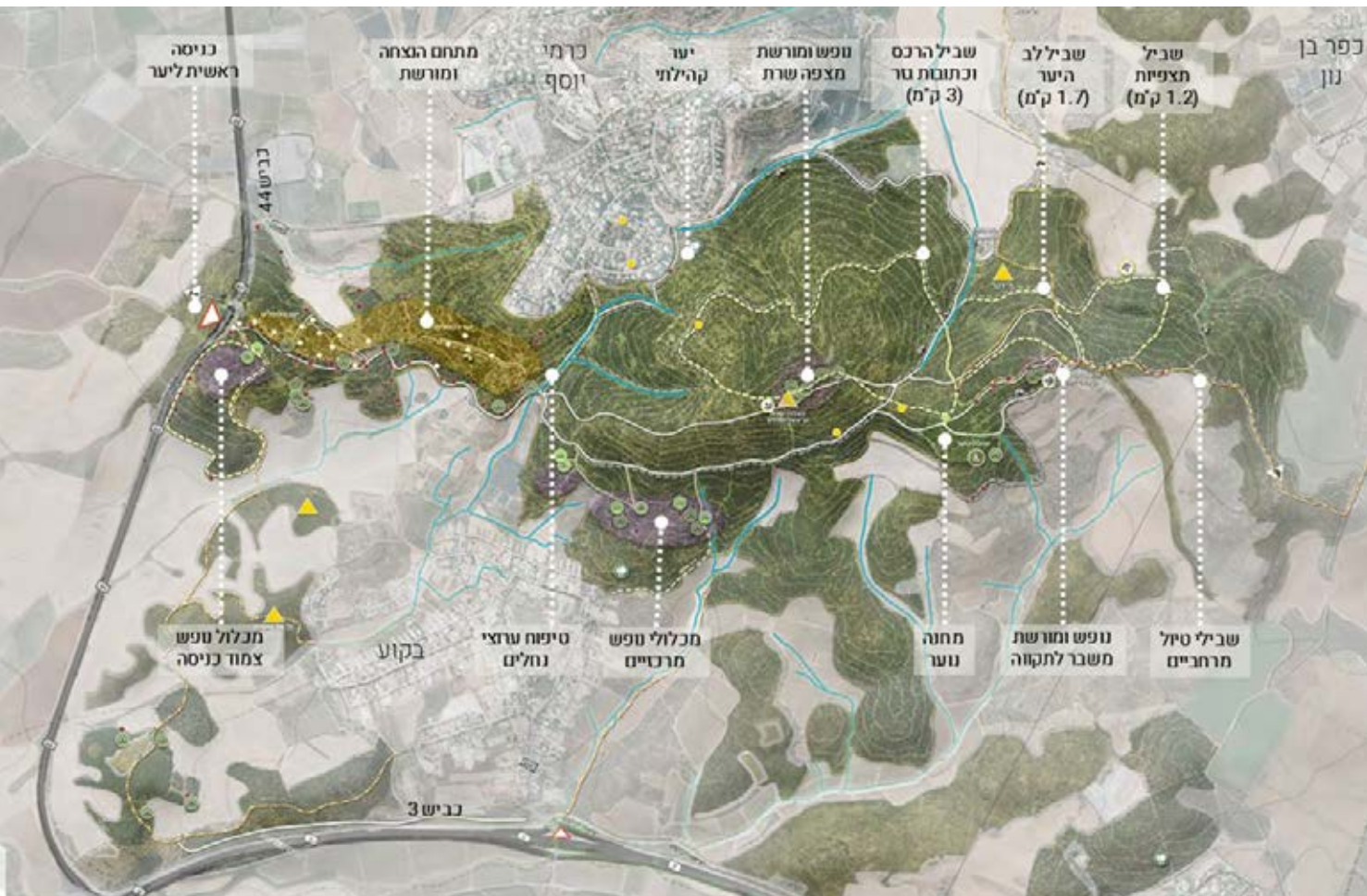

▲ מתחם הנצחה ומורשת - חורשת הנופלים

תוכנית אב ליער המגינים

זיכרון בתוך הנוף

אדריכלית נוף שרון מרדכי

▲ תכנית אב יער המגינים

“יער המגינים” הסמוך ללטרון ונטוע ברובו, מהמרחבים הפתוחים הוותיקים של קק”ל, הוא לא רק יער - הוא ארכיון פתוח, מרחב טעון בדימויות, שכבות היסטוריות, אנדרטאות, טבע ונוכחות אנושית מתמשכת. בשנים האחרונות התגבש הצורך לבחון מחדש את האופן שבו הוא מתקיים ומתקבל - לא רק כיער, אלא כנוף עם זהות מרובדת הדורשת תכנון רגיש ועמוק. תוכנית האב ליער המגינים, שגובשה ביוזמת קק”ל, שואפת לעבור מהתנהלות ספורדית ואינטואטיבית - למרחב מתוכנן, מובנה, רב-תפקודי ומבוסס עקרונות ברורים של נוף, תרבות וטבע. היא אינה מבקשת למחוק את הקיים, אלא לארגן אותו, להעניק לו היררכיה, הקשר וחוויה. התוכנית רואה ביער מערכת חיה ודינמית, ולכן מציעה תהליך מתמשך של התאמה, שיקום ופיתוח - לא פעולה חד-פעמית אלא מתווה משתנה לאורך זמן המתייחס לכלל מבקרי היער, ולכלל הערכים שבו.

במהלך השנים התפתח ביער המגינים מערך הנצחה מורכב. במסגרת תוכנית האב נעשה סקר

אנדרטאות לכל ההנצחות ע”י יעקב שקולניק - היער כולל למעלה מ-150 אנדרטאות ואתרי זיכרון. חלקם מתוכננים, ממוסדים ובעלי נוכחות אדריכלית משמעותית; אחרים הופיעו ביוזמות פרטיות, יחידתיות או קהילתיות - לעיתים ללא תיאום. התוצאה היא יער רווי הנצחות, אך חסר ראייה כוללת או היררכיה חווייתית. הנוכחות הרבה של אלמנטי ההנצחה פוגעת לעיתים בחוויית הביקור בטבע.

תוכנית האב מבקשת להתמודד עם התופעה באמצעות ארגון מחדש: הגדרה של אזור ייעודי להנצחה, קביעת שפה נופית ואחידות עיצובית, בעלת נוכחות צנועה ביער. התוכנית אף מכוונת להעתקה הדרגתית של אנדרטאות המפוזרות ברחבי היער לאזור הייעודי להנצחה. לצד זה, מוגדרים מכלולי נופש בעלי איכות נופית, מוסדרים ומרוכזים שיתנו מענה לצורך העולה וגובר בציבור תוך פגיעה מינימאלית ביער, וכן שמירה על אזור המיועד למחנות נוער. כל שאר שטחי היער מוגדרים כמרחב טבעי - מיועדים לטיולים רגליים, לרכיבת אופניים, לשהות שקטה

זיכרון כרובד נופי

התפיסה שמובילה את התכנון מבקשת להרחיב את מושג ההנצחה מעבר למונומנטים צבאיים. יער המגינים מכיל גם שכבות זיכרון קדומות: אתרי חקלאות מסורתית, בארות, טרסות, חורבות ואבני “תחום גזר” עתיקות ששימשו להגדרת תחומים גאוגרפיים בימי בית שני סביב תל גזר. ההיסטוריה של המקום משתרעת על פני מאות ואלפי שנים, ולא תמיד נוכחת בנראות המיידית.

כחלק מגיבוש תוכנית האב נערך סקר ארכיאולוגי מקיף על ידי רשות העתיקות, שביסס את מפת אתרי המורשת והבהיר את העומק הכרונולוגי של ההתיישבות באזור. הסקר סייע בזיהוי מרחבים רגישים מבחינה תרבותית והניח את הבסיס לשילובם כחלק אינטגרלי מהתוכנית. עוד נבחנים בתוכנית האופנים שבהם ניתן להאיר את הזיכרון באופן עדין - דרך שילוט רך, מסלולי סיפור ומפגשי תוכן חווייתיים.

אחריות מקצועית לאדריכלים

תכנית ביטוח בלעדית ואטרקטיבית המותאמת
לצרכים היחודיים של האדריכלים בישראל
במחירים ללא תחרות!

הרחבות ללא תוספת פרמיה:

הוצאת דיבה ולשון הרע • הרחבה לצד שלישי • אבדן מסמכים
הגנה משפטית בהליכים פליליים • אי יושר • סוכנים ונציגים מורשים
חריגה מסמכות • כסוי עזבון ויורשים • סיום מוארך (Run Off)

טלפון. 03-6126455 | מייל. info@cramim.co.il

בכרמים אנו מתחייבים על הענקת שירות מקצועי, איכותי וחדשני
התפור לצרכי הלקוח - ללא פשרות כבר למעלה מ-30 שנה.

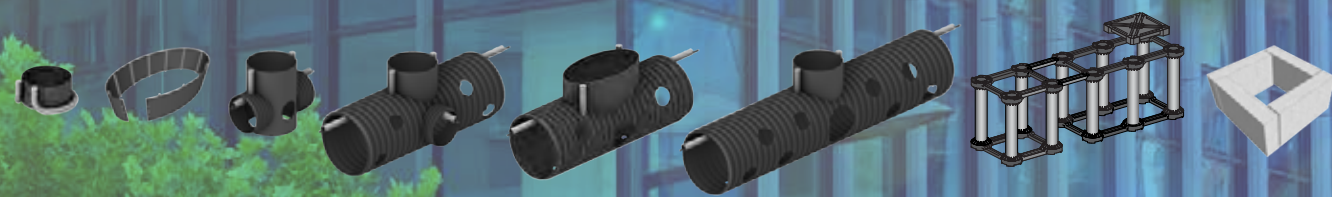
כרמים
סוכנות לביטוח

▲ טיילות במרחב היער

יער עירוני – כל הפתרונות במקום אחד

בקרו באתרנו המחודש
<https://tree-tube.com>

היער כישות אקולוגית

יער המגינים הוא חלק מהותי במסדרון אקולוגי ארצי, המחבר בין שטחים פתוחים ומאפשר תנועה של מינים וזרימה של מערכות טבעיות. בהקשר זה, היער אינו רק יעד לפנאי ולזיכרון - אלא גם מרכיב משמעותי באקולוגיה האזורית. החשיבה האקולוגית בתוכנית אינה רק תומכת בתפקוד מערכת, אלא גם נועדה להעשיר את חוויית הביקור - לאפשר למטייל לפגוש טבע חי, מגיב, משתנה. התוכנית כוללת פעולות שיקום והסדרה אקולוגית:

צמצום דרכים, שיקום ערוצי זרימה טבעיים, שיקום בתי גידול ייחודיים, ונטיעת הדור הבא של היער - המבוסס על מגוון רחב יותר של עצים בדגש על עצי ארץ ישראל. בתוך כך, מושקעת מחשבה ביצירת מרחבים ללא תנועת רכב לטובת תחושת ביטחון אישי וחוויית טבע וטיילות שלמה. במקביל, מושם דגש על צמצום חיכוך בין מוקדי פעילות אינטנסיבית לבין אזורים רגילים, באמצעות תכנון מרחבי מבוקר וניהול של קליטת הקהל. לא פחות מההיבטים של המורשת והאקולוגיה,

שמה התוכנית דגש על חוויית הטיילות ביער. שבילי טיול למשפחות באזורים שונים ובאיכויות מגוונות, מסלולים לרוכבי אופניים, נקודות תצפית על הנוף החקלאי הייחודי ששזור ביער, חיבור לשבילי טיול מרחביים ועוד. יער המגינים, על ריבוי ההנצחות שבו, הוא הרבה יותר מאתר ביקור. הוא מראה של היחס שלנו למקום, לזיכרון, לטבע ולזמן. תוכנית האב מציעה דרך עדינה אך נחרצת לשוב ולתת ליער משמעות רחבה: לא רק מה שהיה, אלא גם מה שעוד יכול להיות.

צוות התכנית:

קק"ל: בלה נודלמן - אדריכלית המרחב - הובלת התכנון והנחיתו, גלעד מסטאי - מנהל אזור החוף והשפלה, נטע מזרחי - רכזת קהל אזור החוף והשפלה, איתמר דרור - מנהל גוש יערות אשתאול, יעל דולב - רכזת פרויקטים והנצחות - אגף התכנון.

שריג-וקסמן אדריכלי נוף: אדר' נוף לב וקסמן, אדר' נוף שרון מרדכי, מתכננת נוף שרה ברקוביץ', אדר' וגאוגרפית הילה פז-גל יעקב שקולניק - עורך סקר הנצחות, עוזי שמיר - אקולוג.

עין קשתות

סיפור על מקום שהתעורר לחיים

אדריכל נוף עופר מור

בדרום רמת הגולן, בין סלעי הבזלת השחורים ונוף הכנרת ועמק הירדן הפרושים למטה, מסתתר סיפור מופלא על כפר יהודי עתיק, שהתעורר משנתו אחרי 1,500 שנה. בשלהי התקופה הביזנטית, בסביבות שנת 500 לספירה, פרח כאן כפר יהודי שוקק חיים. בלב הכפר ניצב בית כנסת מרשים, מהמפוארים שהתגלו בארץ ישראל, ובקצהו בית מעיין עטור קשתות אבן קמורות. אבל אז, בשנת 749, רעידת אדמה עזה החריבה את הכול. הכפר ננטש, דממה ירדה על המקום, ונמשכה למעלה מאלף שנה.

התעוררות

בשנת 2011, החל תהליך קסום ומורכב של החייאת המקום. לא רק שיחזור ושימור (תהליך השחזור הארכיאולוגי של בית הכנסת ארך כ-15 שנה!), אלא מסע להשבת הרוח והחיים לאתר. שבע שנים לאחר מכן (2018) נחנך הפרויקט. בית הכנסת ניצב שוב בגאון, קומתו הראשונה שלמה, והמעיין נובע מתחת לשתי קשתות אבן יפהפיות.

לחוות היסטוריה דרך סיפור

מה הופך אתר ארכיאולוגי למקום חי? לא רק האבנים, אלא הסיפור, החוויה. לכן הושם דגש על הנגשת הסיפור, בהיבט הפיזי והרעיוני. המבקרים מתחילים את הביקור במבנה מבואה בו מוקרן סרטון עשיר באנימציה, שמחזיר את הצופים לחיי הכפר הקדום דרך עיניהם של הדמויות שחיו בו. לאחר הסרטון ותצפית מרשימה אל הכפר, יוצאים לשבילים. לאורך הדרך רחבות תצפית, שילוט משולב בקובצי שמע, המאפשרים להעמיק עוד אל חיי הכפר.

אתגרי הנוף

השיקום הפיזי של האתר הציב אתגר לא פשוט - המקום יושב על מדרון תלול עם הבדלי גבהים דרמטיים. הפתרון: מעלית המורידה את המבקרים מהתצפית היפה בראש המצוק אל תוך מבנה המבקרים, ודרך מתפתלת במדרון, המביאה עד בית הכנסת, ממנו יוכל כל אדם, בכל גיל ובכל מצב גופני, להגיע ולחוות את האתר כולו.

אדריכלות נוף ותכנון סביבתי: גרינשטיין הר-גיל
אדריכלי מבנה מבואה: רז אדריכלים | ניהול ופיקוח: פרויקט ברמה בע"מ | עיצוב שילוט: סטודיו Y
שחזור בית הכנסת: יהושע דריי | ליווי ארכיאולוגי: רשות העתיקות, פרופ' חיים בן-דוד | יזמות: מועצה אזורית גולן

אדריכל נוף עופר מור, שותף במשרד גרינשטיין הר-גיל אדריכלות נוף ותכנון סביבתי

גני זיכרון וחיים | על גני משחקים והנצחה

מאת: מתקני פסגות

מהו גן זיכרון?

עבורנו, זהו מרחב שבו סיפור אישי ולעיתים גם לאומי פוגש את המרחב הציבורי - מקום של זיכרון, צמיחה וחיים. מאז מלחמת חרבות ברזל אנו זוכים ללוות משפחות, אדריכלים ורשויות בהקמת גני הנצחה שמשלבים זיכרון, משמעות ומשחק.

בין זיכרון למשחק

הייחוד בגני ההנצחה שלנו הוא השילוב שבין סיפור לבין חווית משחק פעילה. פחות מונומנטים כבדים ויותר חיבורים שמאפשרים שמחה, סקרנות וזיכרון חי. גן כזה מדבר לילדים, בני נוער ומבוגרים - כל אחד בדרכו.

תהליך רגיש וקרוב ללב

אנחנו מלווים את המשפחות לאורך כל הדרך, מתוך הקשבה אמיתית. מבחירת המתקנים והצבעים ועד לתחושה הכללית - חשוב לנו שהמרחב יבטא את דמותו של מי שנפל, ויהיה מקור של חום, עוצמה וקהילתיות.

מימין - איתי והדר ברדיצ'בסקי הי"ד, משמאל - הגן במושב שריגים לזכר

פרויקטים לדוגמה

גן במושב שריגים לזכר הדר ואיתי ברדיצ'בסקי הי"ד

הדר ואיתי ברדיצ'בסקי נרצחו כשהצילו בגבורה את ילדיהם התאומים ב-7 באוקטובר. כיום התאומים שנותרו יתומים מאב ומאם גדלים אצל סבתם, שביקשה מאיתנו להקים עבורם גן עם מתקני פעוטות בסמוך לביתה. מקום שיאפשר להם לגדול מתוך שמחה. הגן משמש את כל תושבי המושב ומהווה פרויקט הנצחה מלא חיים לאיתי והדר.

גן השלושה ביסוד המעלה לזכר שלושת בני משפחת סופי

משפחת סופי איבדה שלושה מבניה במלחמות ישראל - יואב (1973), ארנון (1983) וארנון בנבנסטי-סופי (2023), שנפלו בשלוש מלחמות שונות לאורך שלושה דורות.

מימין - שלושה דורות - משפחה אחת: יואב וסופי, ארנון משה וסופי, ארנון בנבנסטי-סופי הי"ד, משמאל - גן השלושה ביסוד המעלה

מימין - אלחנן קלמנזון הי"ד, משמאל - הגן ביישוב באר אלחנן

האם השכולה שהיא גם בת ואחות שכולה, פנתה אלינו עם חלומה לגן משחקים חדש ביישוב שינצו את שמם. בגן מוצב גם שלט מרגש המספר את סיפורם.

גן בבאר אלחנן לזכר אלחנן קלמנזון הי"ד

אלחנן קלמנזון הי"ד, איש מוסד ולוחם, נפל בגבורה כלאחר שהציל למעלה ממאה נצורים בקיבוץ בארי. ביישוב החדש שהוקם לזכרו - באר אלחנן - הקמנו לבקשת משפחתו גן משחקים שמח ומואר שמקרין תחושת ביטחון, קהילתיות, אהבת הארץ ואמונה בטוב.

שליחות ערכית

במתקני פסגות, אנו רואים בהקמת גני זיכרון שליחות. זו הנצחה חיה, שמחברת בין כאב לתקווה ובין עבר לעתיד.

אנו מזמינים אתכם, אדריכלי הנוף, להפנות אלינו בקשות לגני הנצחה נוספים לזכר הנופלים, ואנחנו מתחייבים להשתתף גם בתרומה אישית שלנו בכל פרויקט כזה וללוות אותו באופן מיוחד וקרוב ללב.

שרית כהן - מנהלת שיווק אדריכלי נוף | מתקני פסגות | 053-6217936

”איפה שיש עץ יש במה להיאחז” ליאת אצילי*

▲ קיבוץ ניר עוז 2019

מאדמה ללא צל לנווה מדבר פיזי ונפשי

גן הנוי בקיבוץ ניר עוז כמרכיב בזהות אישית, עוגן וחוסן נפשי של חבריו

סיגל הדר

”וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלוהים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה” בראשית ב' 5-6

הנוי של הקיבוץ הצעיר והצחית. החזון של סבא שלי, יעקב פאוקר, שלמד חקלאות וגינון בגרמניה, היה שגנות בתי הקיבוץ לא יראו ממבט הציפור. במילים אחרות, שכל השבילים והבתים יחסו בצל עצים. ראוי לזכור שבתקופה ההיא לא היו מזגנים

הארצי ומים היו בהקצבה מדודה ושימשו בעיקר להשקיית הגידולים החקלאיים. החברים גרו בצריפים או באוהלים בתנאי מחנה. רן פאוקר, חבר הגרעין המייסד, בוגר בית הספר החקלאי כדורי ובן של חקלאי, שובץ להקים את גן

אפשר להתייחס לגנים ולגינות באמצעות התועלות שהם מביאים לנו והאמצעים הטובים והיעילים ביותר להשיג את מטרותינו, זה אכן מה שרובנו עושים רוב הזמן. במאמר הזה אני מבקשת להתייחס לנושא מזווית אחרת. מנקודת המבט של החוויה והאיכות הנפשית שטמונה בגנים ובסביבה יפה ומטופחת ועל החשיבות הגדולה שבהן לחוסן הנפשי של מי שחי במקום מטופח.

גן הנוי הקיבוצי מתאפיין במרכיבים ובקווים דומים למדי ללא קשר למיקומו הגיאוגרפי והוא מהווה נדבך חשוב ומרכזי בחיי הקיבוץ מאז הקמת הקיבוצים הראשונים בתחילת המאה שעברה ועד ימינו.

מקימי הקיבוצים היו חלוצים אידיאליסטיים, עניים, חרוצים ונחושים שבראו יש מאין מציאות בתנאים קשים וכנגד כל הסיכויים, מתוך תפיסת עולם שדורשת מהפרט אחריות אישית לקיבוץ, לעצמו ולסביבתו ומתוך שאיפות גבוהות ליצירת חברת מופת.

קיבוץ ניר עוז הוקם בנגב המערבי בשנות ה-50 של המאה שעברה בשטח צחיח, שחמישה עצים בלבד צמחו בכל המרחב של המחנה והשטחים החקלאיים שלו. בעת הקמתו טרם הוקם המוביל

▲ אדמה ללא צל תחילת קיבוץ ניר עוז

▲ שדרת מכנפים בפריחה

▲ חיפוי קרקע בחורשת הברכיכטונים

▲ גינון לצרכים קהילתיים, שדרת הסיגלונים

▲ שדרת הסיגלונים בפריחה

ולא מאווררים ובנגב חם ומאובק רוב השנה והקרינה היא מהגבוהות בעולם ושמוצע הגשמים הוא 250 מ"מ בחורף קצר למדי. כזכור, מים היו משאב נדיר ויקר ושימשו לחקלאות בעיקר, שהיתה ועודנה מקור הפרנסה העיקרי של הקיבוץ.

כל קוב מים שישקה גינון יגרע מהגידולים החקלאיים מצד אחד, מצד שני נדרשת סביבה נוחה לקיום חיים. עם ההבנה הזאת הוקם הגן בניר עוז. החל מראשיתו נבדקו ופותחו שיטות להשקיה יעילה, לחיסכון במים ולאיסוף כל טיפת גשם, טל ומי מזגנים, בלי לפגוע באיכות הגינון ותוך חתירה נחושה להשגת חזון הצל.

לימים, כחלק מהתובנות ומהצורך להקטין עוד את צריכת המים של הגן, צומצמה מאוד כמות המדשאות האופיינית בקיבוצים. את השינוי הוביל אדריכל נוף חיים כהנוביץ'. במקביל לחיסכון ניכר במים ובזכות ליווי תכנוני מקצועי, התקבל גן מגוון ויפה במיוחד. עלות השינוי החזירה את עצמה תוך שנתיים בכמויות המים שנחסכו.

הגן מתאפיין בעצים גבוהים ורבים, רוב השבילים והבתים מוצלים. במדשאות שקושרות את חלקי הגן השונים ונראות גדולות בהרבה מגודלן האמיתי, בשיחיות שמגדירות את חללי הגן השונים ובחורשות. מגוון הצמחים בו מצומצם והם חוזרים על עצמם שוב ושוב, מכאן נובע יופיו. הוא פשוט ושקט ויציב ומוחזק ברמה גבוהה ומטופח מאוד. נוכחותו משמעותית כל כך עד שהבתים והמבנים נבלעים בתוכו. רוב החיים החברתיים בקיבוץ סובבים סביב הגן על חלקיו השונים. חגים ואירועים גדולים מתקיימים על הדשא הגדול של

חדר האוכל, אירועים קטנים יותר מתרכזים מתחת לפיקוס הגדול, גן השעשועים נמצא בחורשת הסיגלונים, שבחודש מאי בשיא הפריחה מקיימים בה אירוע אלגנטי, את ט"ו בשבט חוגגים בחורשת הברכיכטונים בגן הבוטני. חלק מהאירועים מתקיימים בנווה שהוא חורשת איקליפטוסים ואלות אטלנטיות, ביוני השבילים נצבעים צהוב בשדרות המכנפים ויודעים לא ללכת יחפים כדי לא להיעקץ מדבורים, את טקס יום העצמאות מקיימים על הדשא של חדר האוכל הישן ויש גם חורשות ינבוסים ואורנים ושדרת

אשלים בכניסה הראשית לקיבוץ ושדרת פיקוסים ביציאה האחורית לשדות. מרכיבי הגן הם חלק בלתי נפרד מעולם המושגים של מי שחיים בקיבוץ וחלק בלתי נפרד מהחיים ומהזיכרונות שלהם. לאחר טבח ה-7.10 התרוקן הקיבוץ מיושביו ובתים רבים נשרפו עד היסוד. הגן נשאר עומד על תילו ירוק ורענן בניגוד מכאיב לאובדן ולהרס אך גם כעוגן חזק שיאפשר את הבנייה מחדש של הקיבוץ. בתהליך הבירור עם החברים לקראת השיקום של ניר עוז עלה הגן כמרכיב מרכזי בשיקום ובהתרחבות היישוב.

* ליאת אצילי נחטפה מביתה בניר עוז 7/10/7 והושבה לאחר 56 ימים במסגרת העסקה הראשונה. בתקופת השבי היא ראתה עץ מחלון הדירה בה הוחזקה. העץ עזר לה לשמור על אופטימיות ותקווה. אביב בעלה נלחם ונפל בקרב על הגנת הקיבוץ. גופתו נחטפה ועדיין מוחזקת בעזה.

סיגל הדר - גננית ואילנאית עירונית בעריית באר-שבע, מרצה ומרכזת מקצועית במסלול להנדסאי אדריכלות נוף במכללה הטכנולוגית באר-שבע.

גינת אלכס גורן - אוניברסיטת בן גוריון

גינת אלכס גורן ביציאה מהמחלקה לאומנויות באוניברסיטת בן גוריון.
ריצוף בפאטרן אדריכלי. הגוונים נבחרו בשיתוף עם נציגי המגמה לאומנויות.
משרד מתכנן: מילר-בלום תכנון סביבתי בע"מ.

www.prodeck.co.il | טל: 1-700-555-228

סיור בעמק הצבאים בירושלים

בעקבות המדריך לתכנון והקמת אתרי טבע עירוניים בישראל

יעל זילברשטיין ברזידה

בעידן של אתגרי אקלים, תכנון עירוני לא יכול עוד להתבסס על בטון, אספלט וגינון אינטנסיבי. שילוב טבע עירוני מהווה לא רק ערך אקולוגי, אלא צורך חברתי מהמעלה הראשונה. המדריך החדש לתכנון והקמת אתרי טבע עירוניים בישראל, שנכתב על ידי החברה להגנת הטבע בתמיכת המשרד להגנת הסביבה, ובליווי ועדת היגוי נרחבת של אנשי מקצוע מדיסיפלינות שונות, נועד לשמש כלי עבודה מקצועי ומתודולוגי למתכננים, אדריכלי נוף, רשויות מקומיות, אקולוגים ופעילים קהילתיים. במסגרת כנס איגוד אדריכלי הנוף הקרוב, ייערך סיור מקצועי בפארק עמק הצבאים בירושלים - אחד האתרים המרכזיים המודגשים במדריך - ויוצג הלכה למעשה יישום העקרונות והשלבים המפורטים בו.

מדריך מקצועי ראשון מסוגו לתכנון ולהקמה של אתרי טבע עירוניים בישראל

המדריך מאגד ידע מקצועי שנצבר לאורך שנים, וכולל שלבים סדורים משלב ההנעה והקונספט, דרך איפיון שטח ותכנון מפורט, ועד שלבי הפעלה, תחזוקה, ניהול קהילה ומיתוג. לצד פרקים העוסקים בהיבטים סטטוטוריים, מימון ושותפויות, ניתן דגש רחב גם לעקרונות אדריכליים ולשילוב של פתרונות מבוססי טבע - הכלים שבליבת עבודתו של אדריכל נוף.

אתרי הטבע העירוניים מתוכננים תוך חלוקה למרחבי תכנון: ליבה טבעית המשמשת כעוגן אקולוגי, שטחי חיץ המתווכים בין הטבע לקהל, ושטחים אינטנסיביים לקליטת מבקרים. השימוש בכלים אלו מאפשר ליצור ממשקים חכמים בין טבע לעיר, מבלי לוותר על הגנה על המערכת האקולוגית המקומית.

פארק עמק הצבאים: תכנון והקמה של פארק טבע בלב ירושלים

עמק הצבאים בירושלים, המנוהל על ידי עיריית ירושלים באמצעות החברה להגנת הטבע, מדגים את הפוטנציאל המלא של אתר טבע עירוני-קהילתי. מדובר באתר בשטח של כ-250 דונם, השוכן בין שכונות רמות, קריית יובל וגבעת רם, ומשמש בית גידול למיני צמחים ובעלי חיים מגוונים - כולל עדר צבאים מקומי שנשמר לאורך שנים. האתר עבר מהלך ארוך של תכנון, שימור, שיקום ופיתוח, והפך לאחד המיזמים הראשונים

בישראל שנוהלו בגישה הוליסטית המשלבת אקולוגיה, נוף, חינוך קהילתי ותיירות עירונית. המדריך מתאר את תהליך התכנון של עמק הצבאים כמקרה מבחן: החל מהובלה של עיריית ירושלים ולצידה החברה להגנת הטבע, ועד למעורבות ציבורית פעילה לאורך כל שלבי הקמתו. אחת מהתובנות המרכזיות שנלמדו - והיא ניכרת גם בפרקי המדריך - היא הצורך בהתאמת מרחבי הפעולה לצורכי המקום: ליבה טבעית סגורה לקהל, שבילים מוגנשים ותצפיות, מבואה חינוכית, תוכניות פעילות עונתיות ומיתוג סביבי מינים מובילים כמו הצבי הארץ-ישראלי.

המדריך מציע לאדריכלי נוף מערך של כלים, דגשים ודילמות תכנוניות. החל מתכנון מבוסס סקרי טבע מפורטים, דרך שימוש בחומרי גלם מקומיים ושילוב אלמנטים ירוקים (כגון גנות חיים), ניהול נגר וצמחיה מקומית ועד לאיזון בין שימושי קהל לצורכי שימור - התהליך כולו מחייב רגישות מקצועית גבוהה. קטלוג הכלים האדריכליים שבמדריך מציג פתרונות כגון נדרות אקולוגיות, מצפורים טבעיים, שילוט והצללות טבעיות, תוך שמירה על צניעות עיצובית.

טבע עירוני - ריבוי תועלות

כפי שמדגיש המדריך, אתרי טבע עירוניים אינם רק מענה נופי. הם מרחבים אקלימיים, חברתיים וחינוכיים. הם מווסתים נגר, מוקדי האבקה והדברה

מתכננת סביבתית יעל זילברשטיין ברזידה - מנהלת יחידת סקרי טבע בחברה להגנת הטבע, yaelz@spni.org.il.

הסיור במסגרת הכנס בהובלת עמיר בלבן - מנהל תחום טבע עירוני החברה להגנת הטבע, ממייסדי עמק הצבאים, אדריכלית נוף רחל וינר - מתכננת הנוף בעמק הצבאים, אדריכלית מיה עתידה - עורכת ראשית של המדריך.
הלינק למדריך: https://www.teva.org.il/urban_nature_guide

TASH

DESIGN YOUR CITY ONE PIECE AT A TIME

ספסל טריאסטה

שולחן טריאסטה

משפחת היפו,
טיילת המסילה נהריה
בשיתוף משרד אדריכלים מילר בלום.

פרגולת ברקן,
פארק הטרימינל אילת
בשיתוף דרמן ורבקל אדריכלות

02-9409991

www.tashmetal.co.il

sales@tashmetal.co.il